

SZENTLÁSZLÓSOK
KÖNYVE

DR. FARKAS JENŐ,

EJTŐERNYŐSÖK

A SZENTLÁSZLÓ HADOSZTÁLYBAN

In: Dr. Boda József
Dr. Ruszin Romulusz:

LEVEGŐBŐL HARCBA
c. könyvében

EJTŐERNYŐSÖK A SZENT LÁSZLÓ HADOSZTÁLYBAN

EJTŐERNYŐSÖK A SZENT LÁSZLÓ HADOSZTÁLYBAN

In: Dr. Boda József - Dr. Ruszin Romulusz:

LEVEGŐBŐL HARCBA

A magyar katonai ejtőernyőzés története és változó feladatrendszere
(Zrínyi Kiadó 2012, 41-80 p.)

ELŐSZÓ és BEVEZETÉS

Kedves Olvasóm!

A magyar királyi ejtőernyős ezred nagyon rövid történetét tartalmazza ez az írás, melyet 2012. június 23-ára készítettem el a LETKÉSEN 23. alkalommal megrendezett ünnepi megemlékezésre, ahol a letkési csata 68. évfordulója alkalmából emlékezünk a Szent László hadosztály ott elesett repülő és ejtőernyős katonáira.

E könyvrészletnek hosszú története van.

Először egy „Főiskolai tankönyv” került kinyomtatásra, Dr. Boda József r. ezredes, az Ejtőernyősök Bajtársi Szövetsége kezdeményezésére 2003-ban A MAGYAR KATONAI EJTŐERNYŐZÉS TÖRTÉNETE címmel.

A könyv természetesen nem kerülhetett – több ismeretlen okból - tervezett felhasználóihoz, az akkori Bolyai Honvéd Tisztképző Akadémia növendékeihez.

Helyette a 2005 évben, az akkor a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Kossuth Lajos Hadtudományi Kar Hadtörténelmi Tanszékén szolgáló (volt ejtőernyős) tisztek készítettek egy „egyetemi jegyzetet” KATONAI EJTŐERNYŐZÉS MAGYARORSZÁGON címmel.

Ezt a fejezetet hiába küldtem el részükre, azt ismét - több ismeretlen, részemre nem közölt, ok miatt - tervezett könyvükből kihagyták. A könyv természetesen így második alkalommal sem kerülhetett tervezett felhasználóihoz, a most már Zrínyi Egyetem tisztképzésben részesülő növendékeihez, akik sok mindent megtudhattak az ejtőernyőzéstől csak éppen azt nem, amit a háborús, katonai felhasználás során volt magyar ejtőernyőseink végrehajtottak és nekik is ismerniük kellett volna.

Végül is, 2012 évben, mert Dr. Boda József r. dandártábornok úr személyesen ragaszkodott e fejezet LEVEGŐBŐL HARCBA c. könyvben történő megjelenéséhez, a fejezet megírása után csaknem tíz esztendőre, megjelenhetett, de most is a szépséghibával, hogy „nem kerülhetett könyv könyvárusi forgalomba”, így a hazai nagy közönség változatlanul tájékozatlan maradt.

Ezért most, ezt a fejezetet külön, magán kiadásként nyújtom át a kedves olvasónak, hogy végre olvassák, olvashassák a dicsőséges Szent László hadosztály kötelékében harcoló kiváló magyar királyi ejtőernyős ezred harcát, sikereit és veszteségeit, melyet A HAZA VÉDELMEBEN az ellenség elleni hősi harcukban MEGCSELEKEDTEK.

Esetleg, akit az ezred története részletesen érdekel, Szent László hadosztály katonái írták c. magán kiadásban megjelent könyvemben utánanézhethet.

Gödöllő, 2012 június 10.

Dr. Farkas Jenő
nyá. ezredes
faje@citromail.hu

TARTALOMJEGYZÉK

ELŐSZÓ és BEVEZETÉS.....	3
TARTALOMJEGYZÉK.....	4
EJTŐERNYŐSÖK A SZENT LÁSZLÓ HADOSZTÁLYBAN (<i>Dr. Farkas Jenő</i>)	
A hadosztály és az ejtőernyős ezred megalakulása.....	41...5
A 1/I. Ejtőernyős zászlóalj szerepe	
A Soroksár-Dunaharaszti csatában.....	48..12
Az 1/I. ejtőernyős-zászlóalj harca Isaszeg térségében.....	52..16
Az 1/II. ejtőernyős- zászlóalj riasztása és harca Csepelen.....	54..18
Az 1/II. ejtőernyős- zászlóalj bevetése Főton.....	55..19
A Szent László hadosztály első riasztása.....	59..23
Az 1/II. ejtőernyős- zászlóalj bevetése Letkésen.....	62..26
Az ejtőernyős-ezred harca a Garam-Duna folyók szegletében, A „Hegyfarkban”.....	68..28
A Szent László hadosztály második felállítása és riasztása.....	71..31
Az 1/I. ejtőernyős-vadászzászlóalj Balaton-felvidéki és Zalai halogató harcai.....	72..32
A Szent László hadosztály menete és utóvédharcai a Muráig.....	74..34
A Pápa környékén visszamaradt ejtőernyősök története.....	78..38
Az 1. ejtőernyős-zászlóalj harca a Mura védelmében.....	79..39
A SZERZŐRŐL.....	
JEGYZETEK.....	171..41 181..42

Dr. Farkas Jenő

EJTŐERNYŐSÖK A SZENT LÁSZLÓ HADOSZTÁLYBAN

A HADOSZTÁLY ÉS AZ EJTŐERNYŐSEZRED MEGALAKULÁSA⁴⁹

A magyar ejtőernyős-alakulatok sorsa a magyarországi harcok során összekapcsolódott a magyar királyi honvéd Szent László hadosztállal, amelynek felállítását 1944. október 12-én vitéz Csataj Lajos vezérezredes, honvédelmi miniszter rendelte el a következőkben: *„Hazánk [...] élet-halál harcában a még rendelkezésre álló emberanyag legjavából egy új elit hadosztályt, a Szent László hadosztályt állítom fel...”*

Az alaprendelkezés szerint a hadosztály-parancsnok vitéz Szügyi Zoltán vezérkari ezredes lett. Az „elit” hadosztály parancsnoksága Budapesten, 1944. december 2-án alakult meg. A hadosztály parancsnokát, vitéz Szügyi Zoltán vezérkari ezredes, a nem politizáló, becsületes, bátor, hazaszerető tiszt mintaképének tekintették, tetteit mélységes magyar öntudat és nemzetszeretet vezette, aki válságos pillanatokban nemcsak bátornak, hanem emberségesnek is bizonyult.



Vitéz Szügyi Zoltán (1896–1967) 18 évesen önkéntes gyalogosként vonult be katonának. Kimagasló vitézségéért hamarosan kitüntették, hadapród őrmester korában már tulajdonosa volt az összes legénységi vitézségi éremnek, ezrede legeredményesebb vállalkozásáért (140 fogoly és hadizsákmány) kapta Legénységi Arany Vitézségi Érmét, a kétszer kapott nagyezüstök után. Így léptették elő zászlóssá, majd, mint hadnagyot 1916-ban vették át hivatásos tiszti állományba. A háború végén főhadnagy volt. Ötször

Vitéz Szügyi Zoltán (HIM-archívum)

sebesült, utolsó haslövését az olasz fronton kapta. Mint tiszt érdemelte ki a bronz és ezüst Signum Laudist, a III. osztályú Katonai Érdemkeresztet, a III. osztályú Vaskoronarendet és a Porosz Vaskeresztet.

1922-ben a szegedi vegyesdandár parancsnoka, parancsörtsztije volt, 1934-ben századparancsnok lett a békéscsabai 10. gyalogezrednél, majd 1937-ben őrnagyként a várpalotai Központi Lóiskola tanára lett. A vezérkari törzstiszti vizsga letétele után 1940–1941-ben a kolozsvári hadtestparancsnokságon szolgált. 1940-ben vezérkari alezredes lett, és pályázattal nyerte el (vitéz Bertalan Árpád ejtőernyős őrnagy repülőhalála után) a pápai ejtőernyős-zászlóalj parancsnoki beosztását. Ezredessé 1942 szeptemberében lépett elő, így került egysége több tisztjével és altisztjével a doni 2. hadsereghez harctéri szolgálatra, ahol átvette a kolybelkai orosz hídfőállással szembenálló 13 km hosszú arcvonalon a 43. gyalogezred parancsnokságát. Egy rohamvállalkozás eredményes vezetéséért 1943. január 18-án a Magyar Érdemrend Tiszti Keresztjét és az I. osztályú Német Vaskeresztet kapta.

A doni katasztrófa idején az Oszkol-völgy védelmében tűnt ki. Lerongyolódva, ezredét együtt tartva 1943. február 5-én érkezett Kijevbe. A hadsereg visszavonulása alatt harccsoportjával heves utóvédharcokat vívott, így érdemelte ki a Magyar Érdemrend Középkeresztjét.

1944-ben az ejtőernyős csoporttal az 1. hadsereg arcvonalán a Kárpátokban hajtott végre sikeres vállalkozásokat. Amikor Horthy Miklós „a régi katonai erények fenntartására” elrendelte a Szent László hadosztály felállítását, ennek az elitsergtestnek lett a parancsnoka. Vezérkari ezredes, majd 1945-től vezérőrnagy lett. Alárendeltjei felé megnyilvánuló varázslatos egyénisége, katonai vezetői képességei és személyes példája hozzájárult ahhoz, hogy a hadosztály a magyar királyi honvédség legkiválóbb seregteste lett. Nemcsak a Garam-menti hősies harcokban tűnt ki (ekkor kapta meg a német Vaskereszt Lovagkeresztjét), hanem mindvégig megalkuvás nélkül harcolt, megőrizve a meggyőződésen alapuló fegyelmet.

A hadosztály 1945. május 9-én tette le a fegyvert az angolok előtt, de az angolok fegyverben tartották őket, sőt felszerelésüket ki is egészítették, arra számítva, hogy a megszállásuk alá eső Dunántúlon is magukkal vihetik őket rendfenntartó feladatokra. Később a hadosztályt lefegyverezték.

Szovjet követelésre az angol munkáskormány Szügyi vezérőrnagyot tizenhárom társával együtt „háborús bűnösként” kiadta az oroszoknak. 1946–1948 között őrizetes volt az angol Volsbergi tábor bunkerében, majd az ÁVH által az Andrassy út 60-ba, az orosz Politikai Rendőrség és végül a Katona Politikai Osztály fogságába került. A Budapesti Népbíróság tíz évre, majd két év múlva a Népbíróságok Országos Tanácsa életfogytiglanra ítélte. A börtönből 1956-ban szabadult, irattári munkásként tengette életét. Az Elnöki Tanács 1957-ben kegyelemben részesítette. 1968. október 15-én súlyos betegségben hunyt el.



Pokorny László

Pokorny Lászlót (1905–?) 1927. szeptember 1-jén avatták a Ludovika Akadémián főhadnagynak. 1929-től a 7. vegyes dandár tanfolyam rendkívüli tanára volt. 1932-ben a kisantant létszámmellenőrzésekor nevét törölték a honvéd tiszti állományból, és a Miskolcon lévő VII. határőrkerület 7/7. szárnyához helyezték. 1942-ben őrnaggyá léptették elő.

1943-ban Ukrajnában teljesített hadiszolgálatot, és kiérdemelte a Magyar Koronás Bronz Érdemérmét hadiszalagon a kardokkal. 1944. október 16-tól az 1. ejtőernyős-zászlóalj parancsnoka lett. 1944. november 1-jén alezredes, Szügyi Zoltán hadosztályparancsnokká történt kinevezésekor a Szent László hadosztály 1. ejtőernyősezred parancsnokává lépett elő. Együtt ment az 1./I. zászlóaljával Dunaharasztiába, és ott 1944. november 8-án súlyosan megsebesült.

Kiérdemelte a Magyar Tiszti Arany Vitézségi Érmét, amellyel ejtőernyős alakulatát is kitüntették. Mivel kórházban ápolták, nem esett szovjet fogságba. Rokkantsága miatt 1945-ben szolgálaton kívüli viszonyba helyezték. További sorsa ismeretlen.

A hadosztályt felépítése:

hadosztálytörzs

- ejtőernyősezred [parancsnok: Pokorny László ejtőernyős alezredes]
- repülő-lövészeszred [parancsnok: Heinrich István alezredes]
- gránátosezred [parancsnok: Stefán Valér alezredes]
- és más alakulatok.

A három ezred zászlóaljai egyenként három lövészszázadból és egy nehézfegyverszázadból álltak. A lövészszázadokon belül három szakasz volt, egyenként három rajjal.

A hadosztályba az arcvonalból kivont ejtőernyősöket ezredként, a légiőr újonnan szervezett és földi harcra átképzett alakulatait repülőlövész-ezredként és páncéldász-osztályként, más kivont alakulatokat gránátosezredként, valamint új, felállított tüzeralakulatokból, a kiképzés alatt álló 20. Rohamtüzér Osztályból, és egyéb seregtestek felszabaduló vonatalakulataiból, intézeteiből szervezték.

Az ejtőernyősezred szervezete, beosztottai:

Ezredparancsnok: Pokorny László ejtőernyős alezredes (1944. november 8-ai sebesülése után Tassonyi Edömér őrnagy)

Ezredközvetlen alakulatok:

- kerékpáros szakasz
- páncéltörő ágyús szakasz (három 7,5 cm-es Pak-40)
- árkászszakasz
- távbeszélőszakasz
- 1/I. ejtőernyős-zászlóalj (Kiss Zoltán százados)
- 1/II. ejtőernyős-zászlóalj (Ugron István százados).



Lajos Árpád

Vitéz Lajos Árpád (1910–) kiváló eredménnyel végzte el a Ludovika Akadémiát, és 1932. augusztus 20-án avatták. A 2. honvéd gyalogezredhez került Budapestre, 1935-ben lett főhadnagy, 1940-ben százados.

1942. április 1-jén kiváló minősítésű vezérkari tisztként kerül a IV. hadtestparancsnoksághoz. 1942–1943-ban a doni 2. magyar hadsereg hadműveleti osztályán dolgozott. Végigélte a 2. hadsereg katasztrófáját, tanúja volt azoknak a megkötő német intézkedéseknek, amelyek folytán a hadsereg nem térhetett ki idejében az Oszkol-folyó mögé. 1944-ben őrnagy lett.

1944-ben a Hadiakadémia harcászattanára volt. 1944 nyarán a 24. Gyaloghadosztály-parancsnokság hadműveleti főnöke lett.

1944. október 15-től vett részt a Szent László hadosztály megszervezésében Kelenföldön, a Károly laktanyában. Kimagaslóan sokat tett a Szent László hadosztály emberanyagának felesleges feláldozása ellen. Erős hatással volt rá az SS-csapatok erőszakoskodó, kihívó magatartása, lazuló fegyelme, de még inkább a lakosság körében fokozódó ellenszenv.

1945 tavaszán a Taliándörögd–Kapolcs terepszakaszon harcolt, s a hadosztály csapatait egy gyors visszavonulással Zalaszántó területére vezényelte; önkényesen befejezte a háborút.

Kővágóörsnél lépte át az arcvonalat, és Balatonarácsnál fogságba esett. Kiszabadult, de Sümegen újból fogságba esett. Egy hadifogoly-szállítmánnyal Focsaniba (Románia) került, ahonnan a Szovjetunióba vitték. 1948. szeptember 16-án jött haza.

Nyolc alkalommal tüntették ki, 1943-ban és 1944-ben is megkapta a II. osztályú Német Vaskeresztet.

A hadosztálynak 1944. október 12-én elrendelt felállításakor gyakorlatilag csak egy, a Kárpátokban harcoló zászlóalja volt (a magyar királyi honvéd „vitéz Bertalan

Árpád” zászlóalj). Ők október 16-án vonultak be és helyezkedtek el a Károly király laktanyában.

Ezt a zászlóaljat abban az időben a legelitebb alakulatnak tartották. Az ejtőernyősök válogatott és kiválóan képzett gyalogos katonák voltak. Ráadásul a kötelező ugrások átlagon felüli bátorságot és „rámenősséget” követeltek meg tőlük.

Ejtőernyőseink mindannyian ki voltak képezve arra, hogy szállító repülőgépeken érkezzenek a harcok helyére, és ejtőernyővel ugorjanak ki, de történetük során ilyen alkalmazásra csak kétszer volt lehetőségük. Ezért egyes zászlóaljait mindig a front legkritikusabb helyein, gyalogharcba vetették be.

Az ejtőernyős-zászlóalj tisztjeinek és legénységének több fegyvertényét ismerjük. Ilyen volt a Szent László hadosztály közvetlen megalakulása előtti utolsó bevetés, amikor a Vezérkari Főnökség (VKF) 1944. augusztus 10-én kelt utasítására Szügyi Zoltán ezredes parancsnoksága alatt egy megerősített ejtőernyős harccsoportot az 1. hadsereg-parancsnokság közvetlen alárendeltségében, az északkeleti Kárpátokban, a Toronyi-hágó védelmére rendelt. Ott az ejtőernyős harccsoport 1944. augusztus 10. és október 12. között rendkívüli tetteket hajtott végre, és bőséges haditapasztalatot szerzett.

Tassonyi a következőket írta az ejtőernyős bajtársairól: *„A kárpáti csaták sikerei, a súlyos veszteség dacára, az ejtőernyős alakulatot kiváló harcértékű, önbizalommal rendelkező, példátlan bajtársiassággal áthatott harcegyeséggé kovácsolták. A tisztikar személyes példamutatása a magyar hadseregben példátlan volt. A tiszti veszteség pontosan annyi volt, mint a tiszti és legénységi arányszám, ami azt bizonyítja, hogy a kockázatok vállalásából tisztjeink ugyanúgy kivették a részüket. Ennek oka nem üres hősöködés, hanem az a meggyőződés volt, hogy a személyes példát nem lehet pótolni. Ez különösen fontos – ha elméletileg nem is indokolt –, hogy a magyar alakulatoknál a sikeres vezetést csak tekintélytiszteletre lehet alapítani. Ismerve az ejtőernyősöket, ez sarkallta minden egyes tisztünket.”*

Egy másik intézkedéssel 1944. augusztus 29. – október 7. között a későbbi 1/II. ejtőernyős-zászlóalj hét tisztjét „kölcsonadták” más alakulatokhoz harcfejelem biztosítónak.

Egy harmadik parancsra 1944. szeptember 26. és október 25. között került sor, amelynek során Kiss Zoltán százados egy – az ejtőernyős kiképzőkeretből összeszedett – ejtőernyősszázad százhetvenöt „öreg” ejtőernyősével, nagy elszántsággal harcolt Nagyvárad–Váradles–Köröstarjánánál, majd a tiszafüredi hídfő védelmében. Mindössze negyvenheten jöttek vissza Budára, a Károly laktanyába.⁵⁰

A laktanyában tartózkodott a szeptember 27-én Váradlesnél (Nagyvárad mellett), majd Berettyóújfalunál és Pocsajnál, végül a tiszafüredi hídfőnél bevetett önálló század negyvenhét főnyi megmaradt ejtőernyőse, akik mintegy tíz napot töltöttek itt, hogy átrendezzék az alegységeket. Beszámították a Kárpátaljáról hazarendelt hét tisztet is, és megfelezték az ejtőernyős tiszti, tiszthelyettesi és tisztos létszámot. A létszám egyik felét – az 1/I. ejtőernyős-zászlóalj ezreddé történt fejlesztése miatt – azonnal hazaküldték Pápára, hogy ott megalakítsák az 1/II. ejtőernyős-zászlóaljat.

Szügyi ezredes október 20-án, Budapesten, az Üllői úti laktanyában a I. Budapesti Karhatalmi Zászlóalj hadapródjainak tartott „toborzó beszédére” jelentkezők közül válogatott harminc hadapród szakaszvezetőt. Ők lettek az 1/II. ejtőernyős-zászlóalj aknavető, páncéltörőágyús és géppuskás kiképzői.

Ugron Gábor százados Pápán a pótzászlóaljból szervezte meg az 1/II. ejtőernyős-zászlóaljat.

Az 1/II. zászlóalj kiképzését az 1923-as évjárat sorozott, frissen bevonult és önként jelentkező ejtőernyős levente újoncaival kezdték meg. Oktatóik, parancsnokaik a Kárpátaljáról visszatért tisztek és a Pápán kiválasztott kiképzőkeret voltak – soraikban harcteret járt tisztekkel és tiszthelyettesekkel, akik közül sokan a tiszafüredi és soroksári harcok felgyógyult sebesültjei voltak. Kiváló emberanyagot kaptak. Ekkor lett a 4. század parancsnoka Szakács József, az 5. századé Sanna Henrik főhadnagy és a 6. századé Kövesdy Dezső főhadnagy; a nehézfegyver-század parancsnoka Tóth Antal főhadnagy, a géppuskás századé pedig vitéz Karsay István főhadnagy.

A zászlóalj törzsét hivatásos és régebbi tartalékos ejtőernyősök képezték, de a századokba rajonként két öreg ejtőernyős is jutott.

A KIKÉPZÉS

A kemény gyalogos alapkiképzés állandó légiriadó közepette folyt. Az újoncok a lövészetet is végrehajtották, bár a lögyakorlatokon még a géppisztolyaikat sem tudták kipróbálni. Így jobbára a kézigránátdobást gyakorolták. Mindenkinek meg kellett tanulnia ugrani. Először a négy-öt méter magas bitóról ugráltak, végül egy-két nap alatt elsajátították az ejtőernyők hajtogatását is.

1944. november 1-jén kezdődtek az ejtőernyős ugrások. A nehézfegyver-századra 10-én került sor. Egymás után kétszer tizenkét fő ugrott bekötött rendszerrel. A második felszálláskor a tizenhét és fél éves Sárosi Gyula honvéd ejtőernyője fennakadt a gép vezérsíkján. Semmit sem tudott tenni. A fiú hasernyője kinyílt, majd leszakadt. A fiatalember volt a zászlóalj első hősi halottja.

Ezután három hétig tartó, kemény gyalogsági aknavető, páncéltörőágyús, géppuskás szakkiképzés folyt. Az aknavető kiképzés mellett sokan páncéltromboló kiképzést is kaptak „kézi páncéltörő rakétavetővel” (*Raketenpanzerbüchse*), közkeletű néven páncélrémmelel (*Panzerschreck*) és páncélököllel (*Panzerfaust*). Külön nehézséget okozott, hogy a zászlóaljnak német 81,4 mm-es aknavetői voltak,⁵¹ és csak a fronton derült ki, hogy a lőszerrekeszekben 80 mm-es magyar aknáknak vannak.

A fiúk között sok vagány, nevelőintézeti gyerek volt. Fiatalosan játszották és élvezték a katonaságot. Harcra vágytak. A kiképzés alatt vidám volt a hangulat és jól mentek a dolgok. A rövid, erőltetett kiképzés azonban a szükséges kétéves kiképzést nem pótolhatta, ezért ezek a hiányosságok is hozzájárultak a zászlóalj későbbi indokolatlanul magas veszteségeihez.

A két zászlóaljat úgy szervezték, hogy önállóan is képesek legyenek harctevékenységre.



Az 1/II. zászlóalj, nebezdfegyver-század, I–II. szakasz, 1–2. raj katonái 1944. szeptember 1–25 között: Sárosi Gyula honvéd (1944. november 1-jei ugrásakor hősi halált halt); Tombor Miklós karpaszományos honvéd (Ipolyszalkán megsebesült); Fényes Lajos honvéd; Horváth József honvéd (hősi halált halt); Rákosi Béla honvéd; repülő szakaszvezető oktató; Kóbor Ferenc? vagy Málnai Mihály? honvéd (megsebesült); vitéz Ábel Gusztáv honvéd; Kedves János honvéd (megsebesült); Gábris József honvéd (hősi halált halt)

A zászlóaljak szervezete a következő módon épült fel:

- zászlóaljtörzs;
- három lövészszázad egyenként három-három szakasszal és három-három golyószórós rajjal;
- egy géppuskás század tizenkét géppuskával;
- egy nehézfegyverszázad nyolc darab 8 centiméteres aknavetővel és két darab 7,5 centiméteres gépvontatású páncéltörő ágyúval;
- egy híradószakasz nyolc darab R–3-as rádióval és hat gyalog távbeszélő csoporttal;
- egy árkászszakasz robbantó felszereléssel, különféle kéziszerszámokkal;
- három tehergépkocsi a repülőtérről
- négy gépvontatású mozgókonyha
- két sebesültszállító gépkocsi orvossal.

A zászlóalj század- és szakasztörzseiben és rajonként két-két öreg ugró volt. A harckiképzés során az 1/II. zászlóaljnál mindenki szintén csak egyszer ugorhatott.

A Szent László hadosztály 1. ejtőernyőszerezdet ezrederőben sohasem vetették be, csak zászlóalj-, illetve (leharcolt) fél zászlóaljerővel harcolt.

Az ejtőernyőscsapatok bevetési helyeinek megértéséhez tudnunk kell, hogy az ország védelmére 1944–1945 között Kassától a Drávaig egy hadászati védelmi rendszert, Budapest körül pedig az Attila-vonalat⁵² építették meg.⁵³ Ezek védelmére, amíg a Szent László hadosztály három ezredével fel nem állt, a német vezérkar és a magyar fővezérség – Szügyi Zoltán ezredes hadosztályparancsnok tiltakozása ellenére – az 1. ejtőernyősezred zászlóaljait vetette be.

AZ 1/I. EJTŐERNYŐS-ZÁSzlÓALJ SZEREPE A SOROKSÁR–DUNAHARASZTI CSATÁBAN

1944. október 25. – november 12.

Az 1. ejtőernyősezred törzsét és az 1/I. ejtőernyős-zászlóaljat 1944 októberének végén, minden előzetes figyelmeztetés nélkül riasztották. Ez volt az első „kimenőnap” a tisztikar számára, bár a címüket megadták „minden eshetőségre számítva”.

A kárpátaljai harcokban megritkult számú „öreg” ejtőernyősöket fiatal kiképzettekkel, *ad hoc* töltötték fel. Katonáink október 25–26-án, a székesfőváros kék autóbuszaival vonultak el Budáról Soroksárra. Harcukat a hadosztály három könnyű tábori tüzérosztálya és az 1. közepes aknavető tüzérosztály támogatta.

Az Attila-vonal állásai még nem voltak kiépítve, csak egy mély harckocsiárok húzódott a vonal előtt, a fákra pedig tányéraknákat telepítettek. A vonalban nem voltak fedezékek, így a katonák a nyitott lövészárkokban éltek, harcoltak és pihentek.⁵⁴

Pokorny László őrnagy, ezredparancsnok alárendeltségében az 1/I. ejtőernyős-zászlóalj élén Tassonyi százados állt. Juhász Andor főhadnagy százada az 5. főutat, Platthy György főhadnagy százada Dunaharaszti délkeleti oldalát zárta le, míg a tartalék századdal Kovács Ferenc főhadnagy állt a peremvonal mögött. Az ezred parancsnoka a reteszállások előtt több kilométerre, harcelőrsként Alsónémedi–Ócsa térségébe az ezredtörzshöz tartozó vitéz Sebestyén Béla főhadnagy 75 mm-es páncéltörő ágyús szakaszát rendelte ki.

A szovjet hadvezetés Budapest meglepetésszerű elfoglalására kisebb, leharcolt állományú páncélos- és két motorizált hadosztályt vetett be. 1944. november 1–3. között a 2. Ukrán Front balszárnyán a megerősített 46. összefegyvernemi hadsereg 4. gárda gépesített hadteste elérte Dunaharaszti–Gyál vonalát, és Dunaharaszttól délre ejtőernyőseinkbe akadt. A 2. gárda gépesített hadtest ezzel egy időben ugyan elfoglalta Vecsést, de erejükből többre nem tellett. November 3. után a betöréseket, így Vecsést is fel kellett adniuk.⁵⁵



Sebestyén Béla ejtőernyős
főhadnagy

Az 1/I. ejtőernyős-zászlóalj szelleme a Soroksár–Dunaharaszti csatában kimagasló volt.

Az első három heves harcnap után az ejtőernyősök saját szakállukra rajerővel „rajtaütéseket” hajtottak végre a szovjet csapatok ellen. Ennek során foglyokat és tűzfegyvereket zsákmányoltak, és állandó rettegésben tartották az ellenséget. Ezeket a saját veszteséggel is járó „magánvállalkozásokat” Tassonyi paranccsal betiltotta.

November 2-án a szovjet 4. gépesített hadtest csapatainak T-34 páncélosai lerohanták a 75 mm-es páncéltörő ágyús szakaszt, ejtőernyőseink Alsónémedi–Ócsa térségében előretolt harcelőrsét. Vitéz Sebestyén Béla főhadnagy hősi halált halt.⁵⁶

A műutat eltorlaszolták a rendezetlenül visszavonuló szovjet erők lövontatású oszlopai Soroksár és a védőállás között. Ejtőernyőseink a tengelytöréses kocsikat az árkokba fordították, és várták a késő délutáni órákban beérkező T-34-eseket, amelyek gyalogság kíséretében elérték a műúton lévő hidat, s megtorpanak. A beásott légvédelmi lövegek tüze, az ejtőernyős páncélelhárítók páncélöklei mind az öt harckocsit megsemmisítették. Egy visszaforduló T-34-est F. Tóth János, arany vitézségi érmes karpaszományos őrmester kézigránátkötege állított meg.

E napon indult Hajmáskérről az 1. közepes aknavető tüzérosztály (és került 3-án német alárendeltségbe) a szigetszentmiklósi Duna-ághoz, ahol a Taksony–Dunaharaszti útszakaszt kellett tűz alatt tartania a szovjet csapatok megjelenése esetén. November 3-án este a soroksári védőkörlet előtt tizennygy, Dunaharaszti előtt húsz harckocsi támadt. Támadásuk az órákon keresztül tartó tűzharc után, rohamtávolságon összeomlott. Számos harckocsi sérült meg tányéraknáktól és páncélelhárító fegyverektől, de az oroszok elvontatták sérült harckocsijaikat. Éjfél után a támadást beszüntették, a harckocsikat visszavonták. Az ejtőernyősök vesztesége nagy volt, főleg a szüntelen, heves, ellenséges aknavető miatt.

Dunaharaszti körzetében a szovjet csapatok ismét nappali támadást kíséreltek meg, de harckocsijaik a háttérben maradtak. A védőálláshoz tömött sorokban előrehaladó gyalogságot az ejtőernyősök mintegy száz-százötven méterre engedték közel. A jól megszervezett tűzrajtaütés megfutamította a támadókat.

A németek parancsára a tartalékban lévő ejtőernyősszázad ellentámadásba lendült. Pokorny délelőtt elrendelte, hogy Tassonyi a tartalékokat a Juhász század mögé, közel hatszáz méterre – ahol egy rövid kiasott lövészárók volt – vonja előre. Tassonyi személyesen vezette a rohamot, és óvatos előnyomulásra adott parancsot. A szovjeteket sikerült a sötétben meglepniük, és állásaikat elfoglalniuk. A sikerhez hozzájárult, hogy még világosan, a balszárnyon F. Tóth János karpaszományos őrmester saját kezdeményezésére betört az orosz állásba, és egy közel ötven méteres szakaszban megfutamította az ellenséget. Hamarosan bekövetkezett a szovjet ellentámadás is, de a szovjet katonák vérszegény 'Huri-huri!' kiáltásokkal, rövid tűzharc után visszavonultak. Ekkor lőtt ki Molnár Károly ejtőernyős honvéd egy közepes szovjet harckocsit.

November 4-én reggel Pokorny átadta Tassonyinak az összes ejtőernyős alakulat felett – tehát az ezredközvetlenek felett is – a parancsnokságot. Reggel a soroksári

úton újra tizennégy vagy még annál is több szovjet harckocsi gyülekezett. Gyalogságuk a kukoricás fedezetében tört előre. Két T-34-est kilőttek, mire az ellenség beszüntette a támadást.

November 5-én még mindkét körzetben voltak éjjeli támadások, de ezeket ejtőernyőseink nehézség nélkül visszaverték. Később (nappal) az ellenség két ízben, a jobbszárnyon és az utászsorozat balszárnyán tört be, nyilvánvalóan azzal a céllal, hogy szárnyunkat bekerítse. Platthy főhadnagy mindkét kísérletet közelharcban – a századtartalék szervezett tüzével – megghiúsította. Az első támadást követő négy nap után máskülönben már nyugalom volt, bár az aknatűz és a mesterlövészek továbbra is veszteségeket okoztak.

November 8-án az ejtőernyős-zászlóalj tartaléka ismét támadási parancsot kapott a németektől. Ennek során Platthy György főhadnagy súlyos tüdőlövessel megsebesült, és a szakasz két halottat és két sebesültet veszített. Egy szovjet golyószórós és egy géppuskás fészket „kiemeltek”, és az ellenséget megfutamították. Nem sokkal később Pokorny őrnagy egy aknagránáttól negyvenhárom szilánkot kapott, bal szeme világát elveszítette. Sebesülése ellenére maga fejezte be a támadást. Az oroszok ellentámadásakor tízen elestek, tizenheten megsebesültek. Pokorny őrnagyot és Platthy főhadnagyot katonái életük kockáztatásával, a heves közelharc ellenére mentették ki.

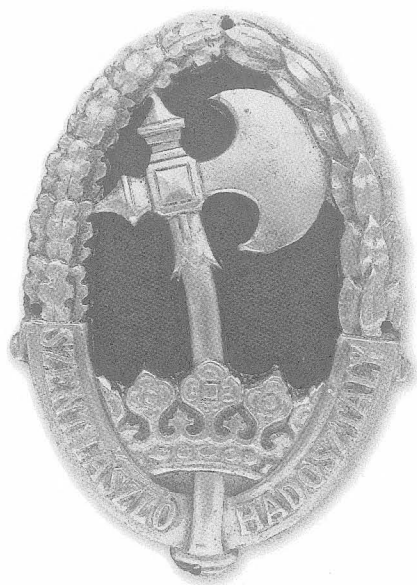
Ezután a szovjetek mindkét körzetben éjjel támadtak, de közelharcra nem került sor. Három ejtőernyős tiszthelyettes kézigránáttal megsemmisített egy – az első állás előtt 40–50 méterre elhelyezett – golyószórót, majd a fegyvert és a lőszerkészletet is behozták állásukba.

A további hét nap viszonylag csendesen telt, mert „csupán” tüzérségi párbaj folyt.

A visszaemlékezések szerint Pokorny személyes bátorságáért a kórházi ágyon kapta meg a Magyar Tiszti Arany Vitézségi Érmét, amely közvetve az ejtőernyősök vitézségét és helytállását is méltányolta, akiket a közvélemény Budapest megmentőinek ismert el.

Tassonyi segédtisztjét, Solymos Antal főhadnagyot Platthy Győző főhadnagy pótlására kiküldte a vonalba, és helyére Bárczy János főhadnagyot nevezte ki a zászlóalj segédtisztjévé. Bárczy kifogástalanul beszélt németül, amire egy segédtisztnek német alárendeltségben szüksége is volt.

A hét nap alatt ejtőernyőseink még mindig nem a Szent László hadosztály alárendeltségében harcoltak, de már mellükön viselték a hadosztály alabárdos jelvényét.



*A Szent László hadosztály jelvénye
(HIM-archívum)*



A magyar királyi honvéd 1/I. ejtőernyős-zászlóalj bevetései Soroksár–Dunabaraszt, valamint Isaszeg térségében, és az 1./II. ejtőernyős-zászlóalj bevetései Csepel-sziget, illetve Fót térségében a Budapestet védő Attila-vonal mentén

Az ejtőernyősöknek elterjedt a hírük az arcvonalon: „a Szent László hadosztály bemutatkozott!” – mondogatták. A hangosan beszélő szovjet propagandaadó „bárdos brigantiknak” nevezte ejtőernyőseinket.

Az 1/I. ejtőernyős-zászlóalj hősiesség magatartása súlyos véráldozatba került. A tizenegy nap alatt ötvenöt ejtőernyős vesztette életét vagy tűnt el a harcok során.⁵⁷ Áldozatuk hozzájárult ahhoz a sikerhez, hogy a szovjet 46. gárdahadsereg képtelen volt Sztálin fővezér Tolbuhin marsall frontparancsnoknak adott parancsát – hogy

november 2-ig foglalják el Budapestet – teljesíteni. Az ellenünk harcoló 2. és 4. gárda gépesített hadtesteket kivonták, és Cegléd térségében átcsoportosították.

November 12-én az 1/I. ejtőernyős-zászlóalj a Soroksár–Dunaharaszti szakaszon a 22. SS-lovashadosztály váltotta fel, miután a szovjetek itt feladták áttörési kísérleteiket. Az 1/I. ejtőernyős-zászlóalj óriási fölény ellenére, hősiesen megállta a helyét ezekben a harcokban. A harcok jelentősége, hogy a Tolbuhin-csoport nem várt ellentámadásra bukkant, és sikertelen próbálkozás után feladta Budapest meglepetésszerű elfoglalásának gondolatát.

Az orosz kudarc hadászati jelentősége az volt, hogy Budapest eleste elodázódott. Végül is november 2. helyett a magyar főváros csak 1945. február 13-án esett el szisztematikus bekerítés után. Ez feltétlenül hozzájárult ahhoz, hogy az arcvonal összeomlása után az oroszok nem tudták Ausztria teljes területét megszállni, amelynek kiszámíthatatlan politikai következményei lettek volna.

AZ 1/I. EJTŐERNYŐS-ZÁSZLÓALJ HARCA ISASZEG TÉRSÉGÉBEN

1944. november 12–22.

Ismét a legveszedelmesebb támadás Budapest irányába! Ismét német alárendeltségben, és ismét az ejtőernyősöket rendelik annak megállítására...

A 7. gárdahadsereg csapatai támadásának balszárnyán, Cegléd felől a 7. román gyalogos hadtest támadt a 2. és 19. gyalogos-, valamint a 9. lovashadosztállyal. Támadásuk az Attila-védőöv I. állásának Isaszeg–Valkó közötti első árkait veszélyeztette. A román egységek a Tápió völgyében áttörték az arcvonalat. Az 1. aknavető tüzérsztály rádión kapott parancsra november 12-én hajnalban indult Soroksárról Isaszeg térségébe. A felázott talajú utakon megtett napi negyven kilométeres menetben november 15-én estére be is érkezett új felvonulási körzetébe, és 16-án már támogatta a Feldherrnhalle SS páncélgránátos hadosztály kötelékében az Isaszegen harcoló 1/II. ejtőernyős-zászlóalj harcát. Az arcvonal visszavétele során a tüzérsztály ütegei nem egyszer négyszáz-ötszáz méterig bevárták az orosz támadást, és kiváló működésükkel kivívták mindenki elismerését.

Az osztály 1. ütege (Bakay) Budapesten a Gellért-szálló közelében tartott pihenőt, itt tudták meg, hogy az „elit” Szent László hadosztályba osztották be őket. Ekkor kapták meg és egyenruhájukon hordhatták a formás, ezüstszerű Szent László-hadosztályjelvényt.

A fronton a tüzérsztály főfigyelője előtt kétszáz méterre már második napja védte a frontszakaszt az 1/I. ejtőernyős-zászlóalj.

A szovjet gyalogos egységek három napon át erőltették az áttörést Valkó–Zsámbok–Dány irányából. A tüzérsztály legtöbbször mindhárom ütegének együttes tűzcspásával védte a gyalogsági állásokat, és a 120 mm-es aknagránátok repeszai láthatóan nagy veszteségeket okoztak a lapályos területen támadó, több hullámban is

érkező szovjet gyalogság soraiban. Támadásaikat rendre meghiúsították. Köszönhető volt ez az ejtőernyős-zászlóalj katonáinak is, akiknek felszerelése és fegyverzete kitűnő képzettségükkel, bátorságukkal és a tisztek példamutató magatartásával párosult.⁵⁸

Tassonyi Edömér százados, ezredparancsnok, megtartva zászlóalját, november 12-én késő éjjel érkezett Isaszegre. Másnap délelőtt 11 óra körül írásos parancsot kapott: *„Az orosz erők az előttünk lévő védőállásokat áttörték, az 1. Ejtőernyős-zászlóalj azonnal foglaljon védőállást Isaszeg keleti szegélyén.”*⁵⁹ Erőltetett menetben érték el a magaslat aljához. Juhász Andor és Platthy György főhadnagyk százada a magaslaton ásta be magát, a Kovács Ferenc főhadnagy vezette század és az árkászszázad az északra lévő szőlőben foglalt állást. Katonáink a szakadó esőben, aknatűzben, a mesterlövészek tüze alatt ásták be magukat.

November 14-én indult a románok támadása a Tápiótól északra beásott 2. század ellen. A vonal ide-oda hullámzott. Többször közelharcra került sor. Késő délután az ellenség feladta a támadást, és pár száz méterre visszavonult. A Kovács-vezette század négy halottat és három súlyos sebesültet veszített.

A német hadosztály törzsfőnöke azt mondta magyar kollégájának, hogy ők *„még soha sehol nem láttak olyan vagányokat (Mordskerl, szó szerint: ölésre kész fickók, vagy halált osztó kölykök), mint Tassonyi és csapata.”*⁶⁰

November 15-én, tekintettel a Soroksáron megcsappant állományra, a széles arcvonalra és a nyílt terepre, csak az arcvonal hézagos megszállására nyílt lehetőség. A nyílt terep miatt nappal lehetetlen volt a mozgás és a sebesültek hátraszállítása. A tucatszámú harckocsival támadó ellenség mintegy négyszáz méterre közelítette meg a védőállást, de a géppuskatűz és a páncélököl felmutatása elég volt ahhoz, hogy előrenyomulásukat beszüntessék. Az ellenségnek ugyanakkor sikerült az egyik előretolt fészket lerohannia és az ott még életben maradt hét ejtőernyőst fogságba ejtenie. Az orosz harckocsi ágyúkat a tüzfegyverekre vadásztak, így akarták meggyengíteni az ejtőernyősök kitarását. Az itteni harcok alatt harcosaink tizenegy géppuskát veszítettek el. A harckocsik éjjel visszavonultak. Egy orosz vállalkozás – a figyelő leszúrása után – kiemelte az egyik magaslaton lévő támpontunkat (egy rajt), és befészkelte magát a védőállásba. Kökény József főhadnagy (géppuskás század) parancsnoksága alatt a törzsből tizenegy fő ellentámadásával megfutamította a betört oroszokat.

November 16-án 9 óra körül arcvonalunk előtt két kilométerre, délkeletre széles tűzfüggöny volt, s a védelemben lévő alegységek rövidesen meglátták a nagy tömegben támadó orosz gyalogságot. A németek feladták az előretolt állásokat, és a magyarok nem is tudtak arról, hogy egy német szakasz eléjük került. Délelőtt megsemmisítő tüzet kapott a dombtetőn lévő század, majd az oroszok erős támadása következett. A jól megszervezett tűz megállította a támadókat, az oroszok súlyos veszteségeket szenvedve pánikszerűen menekültek vissza. A század a megsemmisítő, gyilkos tűzben csodálatosképpen „csak” hét halottat és néhány sebesültet veszített.

November 17-én válságosra fordult a helyzet. A jobbszárnyon állandóan hallható volt a lánctalpas szállító kocsi zörgése, amely ejtőernyőseink bekerítését készítette elő.

November 20-án már az orosz gyalogság gyülekezését is észlelték a szárnyon az aknavető állástól közel egy kilométerre. Szerencsére a köd felszakadt, ennek következtében az arcvonaltól előtt minden akció szünetelt.

A németek a hősi harcok elismeréseként a magyar ejtőernyős-zászlóalj parancsnokát, Tassonyi századost I. és II. osztályú Vaskereszttel tüntették ki.

November 21-én Tassonyi a neki átadott két Vaskereszt egyikével saját hatáskörében tüntette ki Kökény József főhadnagyot, akit az orosz gyalogság gyülekezésének megfigyelésére rendelt ki. Megmondta Kökénynek, hogy ellenállás esetén szakasza menjen védelembe és biztosítsa visszavonulási útjukat. Ezután esett el fejlődéssel – Tassonyi vaskeresztjével – Kökény József főhadnagy.

Az isaszegi harc emberfeletti követelményeket támasztott. A mozgás lehetetlen volt, mert napokig kellett az orosz páncélosokkal nappal farkasszemet nézni. Súlyos sebesültjeink ellátás hiányában, a vonalban haltak meg, demoralizálva az élőket. Első ízben vesztettünk foglyokat (7), és először szökött el állásunkból néhány katonánk.

November 22-én éjjel a megmaradt ejtőernyősöket visszavonták Isaszegre, majd 23-án Lajtós Árpád hadosztály törzsfőnök parancsára – a rákoscsabai templomtéren történt gyülekeztetés után – Pápára szállították. „Kicsúsztatásuk” igen felbőszítette a német vezetést. Arra a felvetésre, hogy az ejtőernyősöket egy hadosztállal pótoljuk, az volt a válaszuk, hogy *„adják vissza az ejtőernyős-zászlóaljat és tartsák meg a hadosztályt”*⁶¹.

November 12–21. között az isaszegi harcoknak harmincnegyzet hős halottja és huszonnégy eltűntje volt. Ejtőernyős hős halottaink az isaszegi temetőben nyugsznak. A román veszteségeket pontosan nem ismerjük. A román gyaloghadosztály csak december 8-án érte el Isaszeg község déli szélét.

A hadosztálynak fontos volt, hogy ejtőernyősöiket visszakapják a Szent László hadosztály mielőbbi megalakítása végett, és megállítsák azokat a véres veszteségeket, amelyeket a német hadvezetés kíméletlensége okozott.

AZ I/II. EJTŐERNYŐS-ZÁSZLÓALJ RIASZTÁSA ÉS HARCA CSEPELEN

1944. december 1–13.

1944 szeptemberének közepén a szovjetek átkeltek a soroksári Duna-ágon, és a Csepel-szigeten keresztül Érdnél partot váltottak. Ezt az áttörést retesztelte el a német Feldherrnhalle SS páncélgrenátos hadosztály és az ennek alárendeltségében küzdő magyar 1. huszárhadosztály. Az arcvonaltól ekkor a lakihegyi adó magasságában húzódozott kelet–nyugati irányban, Szigetszentmiklós és Halásztelek vonalában. November 22-én az 1. aknavető tüzérszázad 2. ütegét Lakihegyre, az 1. huszárhadosztályhoz irányították. Az üteget felvonulás közben meglepte az ellenség, és a legénység egy részét és három aknavetőjét elveszítette. Pótlására 30-án a 19/4. közepes aknavető-üteg indult meg Hajmáskérről (amelyet a hadosztály később nem kapott meg⁶²).

Az 1/II. ejtőernyős-zászlóalj november 28-án késő délután riadóztatták. A zászlóalj elvonuló létszáma körülbelül ezernégyszáz fő volt. Már reggel mindenki kezébe nyomtak egy alumínium Szent László-hadosztályjelvényt, és egy zsinórral nyakba akasztható „azonosítási jegyet” („dögcédulát”). Ez egy összecsukszó alumínium dobozka volt, benne két cédula, az egyik a személyi adatok, a másik a sebesülési papír. A dobozka fedelén a személyi adatokat kipontozták. A hadosztályjelvényt fel kellett varrni.

A zászlóalj a Károly laktanyából Csepelre, a Weiss Manfréd sporttelepre ment. Ugron százados ugyanis kiharcolta, hogy a zászlóalj negyven német altiszt vezetésével háromnapos kezelési és lögyakorlatot végezzen az új villámgéppuskákkal és golyószórókkal egy agyaggödörben, illetve a stadionban.

A zászlóalj december 1-jén váltotta fel a Lakihegyi Rádióadó–Királyerdő vonalában az állásban lévő magyar huszárokat. Szigetszentmiklós ekkor már a szovjetek kezén, a zászlóalj első vonala pedig a rádióadó-torony előtt volt. Sík terep, a védőkörlet hossza 6,5 kilométer. Az előre elkészített futóárok gerince előtt szögesdrót, egysoros elektromos drót, telepített aknamező. A löállások előtt húsz-huszonöt méterre kiasott lövészgödörök. Ide vezényelték a páncéelhárítókat páncélöklökkel.

A napi légiriadók mellett az ellenség csak járőrtevékenységet folytatott, de állandóan volt szórványos aknatűz, és a géppuskák is egyvégtében kelepeltek. A lövészek a naponta bekövetkező szovjet betörési kísérleteket minden esetben elhárították, az ellenség gyakorlatilag nem merte őket megközelíteni.

Az aknavetőket este az adótól Csepel felé, egy mélyedésben alakították ki első vetőállásukat. Másnap reggel robbantották fel a nagy adótorony után a kis négyszögletes rádiótoronyt, amely feléjük dőlt, és a torony vége majdnem elérte őket. Ezerötszáz méterre voltak az első vonal mögött.

A lakihegyi frontot december 5-én reggelre megrövidítették, visszavonták az arcvonalat, mert a németek is visszavonultak. A magára maradt ejtőernyős-zászlóalj néhány nap múlva a Csepeltől délre kiépített állásokba vonult vissza, és ott ásta be magát.

December 6-án még egy ezrederejű szovjet támadást kaptak, amelyet tüzérségi tűztámogatással visszavertek. Az új állásokban közel egy hétig voltak. Támadásra nem került sor, de a szórványos lövöldözés miatt több hősi halott, tíz-tizenkét sebesülés, egy öngyilkosság és egy szökés is napról-napra tovább növelte a veszteségeket.

December 13-án hajnalban német gyalogság váltotta le az ejtőernyősöket, és a zászlóaljat autóbuszokkal vitték az égő fővároson keresztül Főtra.

AZ 1/II. ZÁSZLÓALJ BEVETÉSE FÓTON

1944. december 13–19.

December 13-án a front legveszélyesebb helye Fót volt, amelyet a szovjetek nagy erővel támadtak. A védelmére egy német hadosztály töredékét, a budapesti

rendőr karhatalmi századot rendelték. A rendőrszázad parancsnoka hősi halált halt. A levegőben több alkalommal orosz kétmotoros bombázók jelentek meg és vetették terhüket a célra, célozatlanul.

Az 1. ejtőernyősezred 6. százada Fóttól délre, egy kilométerre rakodott ki a székesfővárosi kék autóbuszokból. Harcosai az országút melletti bozótos-fás helyen foglaltak tüzelőállást. Ugron István százados zászlóaljparancsnok a Károlyi-kastélyban várta Kövesdy főhadnagy századparancsnokot, akit azonnal a Fót–Mogyoród közötti úttól északra lévő domb szemrevételezésére (személygépkocsival) és egy magyar rendőralakulat felderítésére küldött. Látták, hogy az ellenség már Fót nagy részét elfoglalta és a védelem széles sávban összeomlott. A rendőrök menekültek. Amikor a fóti Somlyó-hegy emelkedésére feljutottak, a domb másik oldalán nyolcvan méter távolságra felfelé tartó szovjet vonalat láttak közeledni. Kézi fegyverek váratlan tüzével megállították őket. A 6. század az ellentámadásra a távolság miatt csak két és fél óra múlva érkezett be. Ez alatt az oroszok feljöttek a domb pereméig, beásták magukat, és jó kilövési lehetőségükkel kedvezőbb helyzetbe kerültek.

Kövesdy az ellenség megrohamozását már szürkületben rendelte el. A tüzérségi előkészítés nélkül indított támadás nagy veszteséggel járt. Este a századot négy darab T-34 típusú harckocsi támadta meg. Közülük Rátz Olivér ejtőernyős őrzetető kilőtt egyet, a többi pedig elmenekült.

Másnap, december 14-én a töredékére zsugorodott 6. század végül is a Fót délkeleti oldalán lévő szőlőkben foglalt tüzelőállást. A 1./II. zászlóalj többi százada a községben harcolt. A közel százötven fős veszteség miatt Ugron István százados – aki szintén aknatalálatot kapott – átszervezte a zászlóaljat két századra, majd átadta a zászlóaljparancsnokságot a rangidős Sanna Henrik főhadnagynak.



Kövesdy Dezső

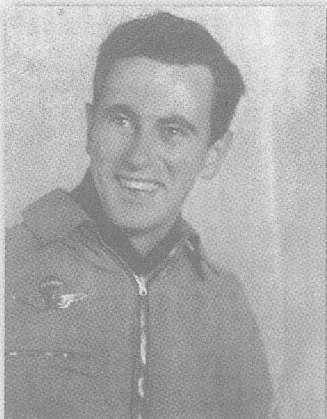
Kövesdy Dezsőt (1920–?) 1941. november 1-én avatták hadnaggyá a Ludovika Akadémián. 1942–1943 közepéig ejtőernyős próbaszolgálaton vett részt, majd az ejtőernyős zászlóaljhoz, Pápára helyezték. 1944-ben lett főhadnagy, majd az ejtőernyős ezred századparancsnoka. 1944. augusztus 29. – október 7. között hét ejtőernyős fiatal tiszttársával a Kárpátokban harcfeylelem-biztosító feladatokat látott el.

A II. zászlóalj felállításakor a 4. század parancsnoka lett. Századával Fót térségében és Letkés környékén harcolt. A Magyar Érdemrend Lovagkeresztjével tüntették ki.

A Szent László hadosztály újraszervezésekor a II. zászlóalj 6. százada parancsnokának nevezték ki. Pápa feladását követően zászlóaljparancsnokával, vitéz Makray Ferenc századossal felderítésre ment.

Makray százados Miháldi keleti részén esett fogságba, ő megszökött az öt üldöző szovjet katonától. 1945. április 23-án Kövesdy csatlakozott Widemnél (Ausztria) a Szent László hadosztály már ott lévő II. ejtőernyős-zászlóaljához.

Részt vett a Szent László hadosztály búcsú díszmenetében, majd az ejtőernyősezred tisztjeivel a weissensteini angol hadifogolytáborba vitték. Onnan vándorolt ki Ausztráliába.



Ugron István (A fotót a család bocsátotta a kiadó rendelkezésére)

Nemes ábránfalvi Ugron István (1917–1997) a Ludovika Akadémia társintézményében, a magyar királyi honvéd Bolyai János Műszaki Akadémián tanult, és ott 1938. augusztus 20-án híradó hadnagynak avatták. Pápán az 1941-es ejtőernyős ugrótanfolyam elvégzése után kiváló eredménnyel végzett síoktató tanfolyamot, majd ezután 1944. október 1-ig az 1. ejtőernyős-zászlóalj rádiós szakaszának lett a parancsnoka.

1944-ben Fóton megalakította az 1/II. ejtőernyős zászlóaljat. 1944. december 15-én súlyosan megsebesült. II. osztályú Német Vaskereszttel, majd az I. osztályú Tűzkereszt koszorúval és kardokkal, sebesülési pánttal érdeméremmel tüntették ki. Budapesten és Szombathelyen volt hadikórházban.

1945-ben a Magyar Érdemrend Lovagkeresztjével és a Magyar Érdemrend Tisztikeresztjével tüntették ki. Felgyógyulás után ismét harcolt, majd a Tassonyi-csoporttal otthagya az arcvonalat, és a Bakonyban történő találkozásuk után hazament.

Jelentkezett a honvédségnél, de a Néphadseregből történő kicsapása után több évig ült börtönben. Nagy műveltségű ember lévén kiváló képességével a civil életben is jól megálilta a helyét. Nyugdíjazása után főkönyvelőként dolgozott. Nagy családjával Solymáron élt, s a veteránok minden találkozásán (a letkési ünnepeken) részt vett. A rendszerváltozás után nyugállományú ezredessé léptették elő. 1977-ben hunyt el. Búcsúztatásán a még élő ejtőernyős veteránok mind jelen voltak. Hamvait Erdélyben, az ábránfalvai családi sírboltban helyezték örök nyugalomba.

Este öt T-34 típusú harckocsi, orosz kísérő gyalogsággal bejött Fótra, és a zászlóalj szabad jobbszárnyán tanyázott.

December 15-én a 6. század a védővonal kiépítése közben észlelte, hogy egyikük parancsnok nélkül van, mert Kövesdy főhadnagy lett a zászlóalj segédtiszt.

A rangidős tiszthelyettes, Trembeczki őrmester vette át a századparancsnokságot. A harmadik szakasz parancsnoka, Csikor őrmester volt már csak mellette.

A nehézfegyverszázad is csak ezen a napon tudta meg, hogy a zászlóalj parancsnokságot december 14-ei hatállyal Sanna Henrik főhadnagy vette át.

„Egy rettenetes akna és gránáttűzet kaptunk. Valószínű Sztálin-orgona, más néven katyusa (az orosz BM–15 sorozatvető beceneve) tűz pásztázott végig, de veszteség nem volt. Mikor kimentek vissza az állásokba, látták, hogy három rakasz löszert is szétvágott a vetőre esett akna” – emlékezett vissza Trembeczki.

December 18-án már a fóti templom magas tornyát is elfoglalták a szovjetek, és ott magasfigyelőjük is volt. Nem csoda, hogy pontos aknagránáttűzet zúdítottak a hevenyészett magyar állásokra.

Kövesdy főhadnagy helyett Paikert Imre ejtőernyős főhadnagy lett a 6. század parancsnoka. Ő vette vissza Trembeczki őrmestertől a századot. Eligazítását a szőlőben, egy deszkából készült hétvégi házikóban tartotta. Egy akna telibe találta a bódét, és többen megsérültek, közte az új parancsnok is. Így ismét Trembeczki őrmester maradt a század parancsnoka.

Ellátásukat Újpestről intézte Magyar Miklós őrmester szolgálatvezető. Naponta a szürkület beálltával vagy kora hajnalban hozta ki a századnak az ellátást. Valakit beküldött a vonalba és sátorlappal mentek a hideg élelemért, amelyet szakaszonként, rajonként egymás között osztottak el.

A német hadsereg főparancsnokság az ejtőernyős-zászlóaljat a Fót térségében törént harcokban való vitéz magatartásáért „külön parancsban” (*Sonderbefehl*) dicsérte meg, amelynek külön nyomatát egy német tiszti küldöttség kézbesítette Ugron István századosnak a kórházba.

December 18-án az arcvonal Fót-északról Fót-délre tevődött át, a községet fel kellett adni. *„Mi, aknavetősök és még valamelyik század hátravonultunk »pihenőbe« a kb. 2–3 km-re lévő Sikátor-pusztára, egy tanyába. A puszkások hátrább, vagy máshol foglaltak állást. Gyalog mentünk, eső volt, át voltunk ázva-fázva, vizes volt a ruhánk, nagyon jól esett oda bevonulni. Fedett rész volt, szalma volt benne. Nem volt fűtve, de az a sok ember bemelegítette. Embereink elcsigáztak, kimerültek voltak. Itt vettem le először lábamról bilgerimet, de tisztálkodásra nem kerülhetett sor. Egy éjszaka voltunk ott. Idegileg ki voltunk készülve.*

December 19-ről 20-ra virradóra ismét megjelentek az autóbuszok, melyekre felpakolva Budapesten át, Esztergomba mentünk, ahol elvázott a Szent László hadosztály és a II. Ejtőernyős-zászlóalj nagy része.” – emlékezett vissza Béres Béla hadapród őrmester.

Hivatalos források szerint⁶³ a harcokban huszonegy fő vesztette életét.

A SZENT LÁSZLÓ HADOSZTÁLY ELSŐ RIASZTÁSA

1944. december 4–21.

1944. december 4-én, hétfőn a Pápa–Devecser körzetben összpontosított Szent László hadosztály is parancsot kapott, hogy nyolc zászlóaljával és tüzérosztályaival azonnal vonuljon Keszthelyre. Az 1/I. ejtőernyős-zászlóalj haladt az élen.

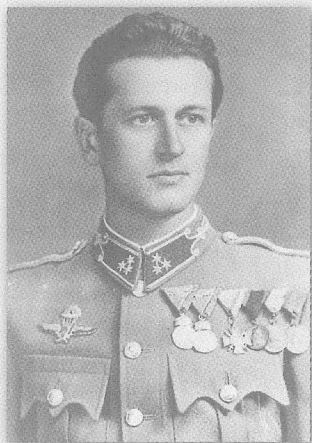
A Balatontól délre, Somogy megye területén, december 5-én folytatódott az 57. szovjet hadsereg támadása, elérték Balatonberény keleti szélét, előőrseik 7-én már a Kis-Balaton nádasaiban voltak. Támadásukat a német 3. lovashadosztály igyekezett visszaverni, illetve elreteszelni – mindaddig sikertelenül.

A budapesti Károly laktanyából Pápára érkezett ejtőernyősök az isaszegi bevetés után alig pihenték ki magukat. Az I. zászlóalj parancsnokságát Kiss Zoltán százados, a kiképző keret parancsnoka vette át. Mindenki „ugrócsizmát”, bőrmellényt, bekecset, a rajok és a géppuskás század német MG 42 típusú villámgéppuskát kapott, amelyet az acsádi lőtérrel próbáltak ki.

A megerősített 1/I. ejtőernyős-zászlóalj ezredközvetlen páncéltörőágyús-, páncélgránátos- és aknavetőszakaszaival, árkászszázadával és híradórészlegével, két gépkocsioszloppal történő szállítással, a Devecser–Sümeg útvonalon Keszthelyre vonult. Még aznap a német hadtestparancsnokság a zászlóaljat Nagybjom térségébe, az átörös helyére irányította.

Az ejtőernyősök december 5-ről 6-ra virradó éjszaka a beérkezett négy német PZ IV harckocsi támogatásával visszafoglalták Kéthelyt, és egy csoportjuk felvette az összeköttetést a balatonkeresztúri német erőkkel. December 7-én a Szent László hadosztály ejtőernyős-zászlóalját a német 3. lovasdandár alá rendelték. 8-án a németek nehéz harcokkal visszafoglalták Marcalit. A Szent László hadosztály ejtőernyős-zászlóaljának támadása elérte Kéthely nyugati szélét. Ezen a napon jelentkezett a hadosztály-parancsnokságon Tassonyi Edömér őrnagy, a megerősített ejtőernyős-zászlóalj parancsnoka. Feje, jobb keze bepólyázva, mert megsebesült. Jelentette, hogy még szállításuk alatt a LXVIII. német hadtest-parancsnokság Kéthelyre irányította őket, és ott azonnal ellentámadásba vetették be a zászlóaljat. A zászlóalj egymagában visszaverte a támadókat, és Kéthelyen, a Hunyadi-kastély környékén, valamint Sári-pusztán védelemre rendezkedett be. Az ejtőernyősök közelharcban több mint nyolcvan foglyot ejtettek. A harcok során Juhász Andor, majd az őt felváltó Ajtay Ferenc főhadnagy is elesett.⁶⁴

December 13-a borongós, hideg reggelén támadták meg a Hunyadi-kastély körüli parkerdőben gyülekező ezrednyi szovjet csoportot. Ellentámadásuk során a szovjetek rövid időre visszafoglalták a kastélyt, de Kiss Zoltán százados zászlóaljparancsnok kézitusában visszavonulásra kényszerítette őket.



Kiss Zoltán (A fotót a család bocsájtotta a kiadó rendelkezésére)

Kiss Zoltán (1914–?) 1937-ben végezte el a Ludovika Akadémiát, és 1940-ben lett főhadnagy, valamint Szombathelyen az ejtőernyős keret tagja. 1942-től százados lett. 1942. augusztus 24. – szeptember 9. között a keleti arcvonalon a páncélos hadosztály egyik századparancsnoka volt.

1944. szeptember 26. – október 25. között az ejtőernyős kiképzőkeretből összeszedett ejtőernyősszázad 175 „öreg ejtőernyősével”, nagy elszántsággal harcolt Nagyvárad, Váradles–Kőröstarjánánál, majd a tiszafüredi hídfő védelmében. 1944-ben a Szent László hadosztály parancsnoka felterjesztésére a Magyar Érdemrend Lovagkeresztjével tüntették ki.

Az 1/I. zászlóalj isaszegi bevetése után átvette a zászlóalj parancsnokságát. A zászlóalj a Nagybajom térségében lévő nagy áttörés helyére vonult, és men-

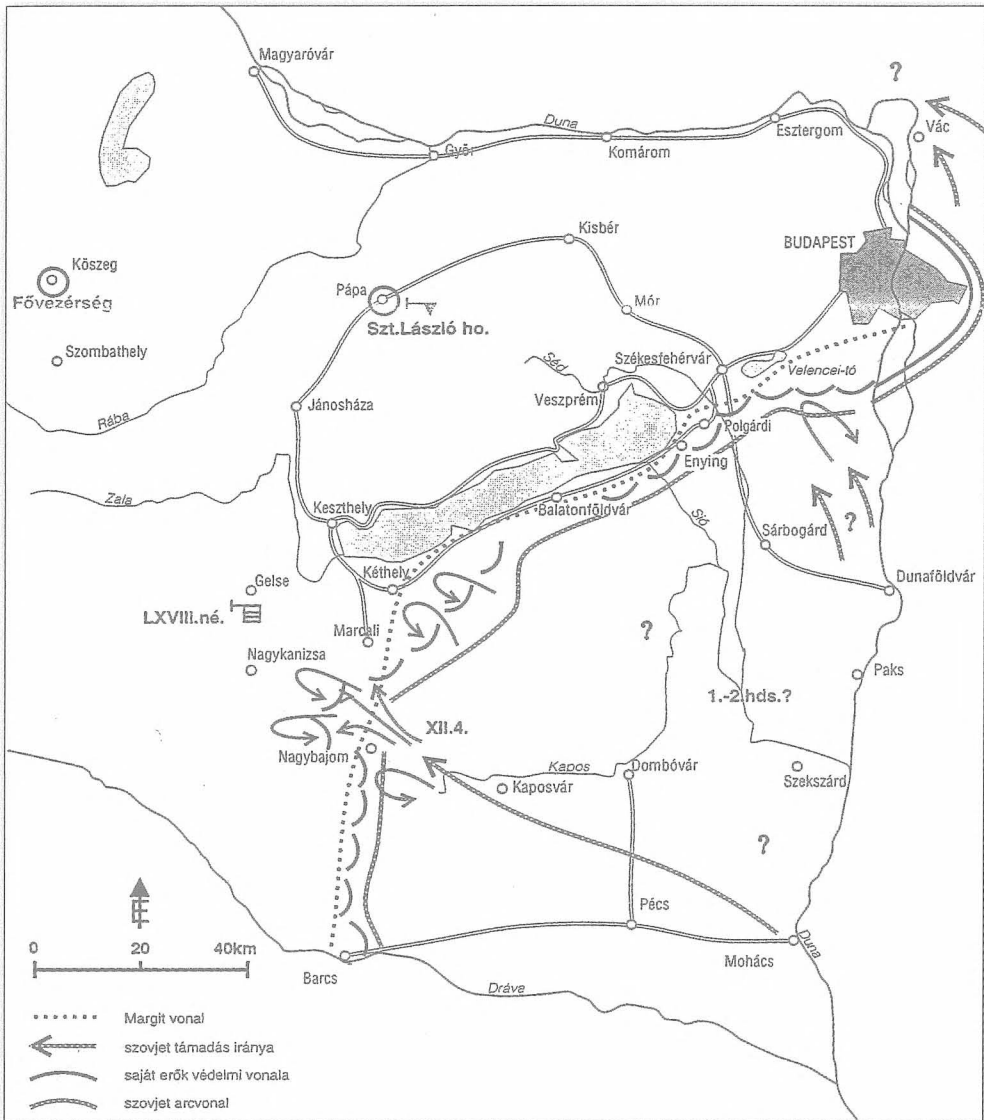
netből december 5-ről 6-ra virradó éjszakán visszafoglalta Kéthelyt, visszavonulásra kényszerítette a szovjeteket. 1945 elején Ógyalla mellett, tisztázatlan körülmények között, ködben gépkocsijával ellenséges szovjet harccsoport közé futott. 1945. május 15-ig volt szovjet fogságban, a jászberényi hadifogolytáborban. Itt önként jelentkezett a demokratikus hadseregbe.

1949-től a Kilián Repülő Tiszti Főiskolán, Szolnokon az ejtőernyő-kiképzés vezetője lett. Itt tartóztatták le fegyverrejtegetés ürügyén, és a kihallgatások során, az Andrassy út 60-ban az ávós pribékek agyonverték. Temetése helyét ma sem ismerjük. Síremléke üres sír felett áll.

Este az arcvonal Kéthelytől 1,5 kilométerre, délkeletre állt. Amikor a hadosztályparancsnokság visszakérte az egységét a német LXVIII. hadtesttől, nagyjából azt a választ kapta, hogy *„az ejtőernyősök az ellenállás gerince: amit három hadosztállyal nem sikerült elérniük, azt eggyel megoldották, de amint lehet, visszaadják őket.”*

A 2. páncéloshadereg parancsnoka, De Angelis tüzérségi tábornok azon a napon azt jelentette feletteseinek, hogy *„a Meinrad harccsoport (amely a Brandenburg hadosztály maradványa, 245 fő volt) és a Szent László hadosztály ejtőernyős-zászlóaljának kivonása esetén – amelyek harcértékükben, mint különösen magas értékű és jól felszerelt csapatok hétszáz fővel a 10,5 kilométer széles arcvonal súlyponti szakaszain vannak bevetve – e hiányokat a meglévő erőkkel nem tudják betölteni.”*

December 14-én De Angelis azt táviratozta a Dél Hadseregcsoportnak (Heeresgruppe Süd), hogy *„ha elvonják a kiváló harcértékű és jól felszerelt magyar ejtőernyős-zászlóaljat, nem tudja tartani az arcvonalat.”*



A megerősített 1/I. ejtőernyős-zászlóalj harca Kéthelynél

A Dél Hadseregcsoport csak 17-én táviratozta a 2. páncéloshadseregnek, hogy a Szent László hadosztály ejtőernyős-zászlóalját útba kell indítania Móra. ⁶⁵

18-án a hevesen támadó szovjet erőktől ejtőernyőseink közelharcban még visszafoglalták Sári-pusztát. Majd három „csendesebb nap” következett, végül december 21-én este hagyták el állásaikat, 23-án Keszthelyen vagoníroztak be, és a legénység a karácsonyt vagonokban töltve keserves út után a felvidéki Ógyallán rakodott ki.

A kéthelyi harcokban az 1/I. ejtőernyős-zászlóalj vesztesége két századparancsnok főhadnagy, egy törzsőrmester, három őrmester, öt szakaszvezető, hat tizedes, ki-

lenc őrzetető és harmincöt honvéd: összesen hatvanegy hősi halott volt. Őket Keszthelyen (11 fő), Kéthelyen (41 fő) és Marcaliban (9 fő) temették el.

1944. december 30-án Otto Wöhler gyalogsági tábornok, a Dél Hadseregcsoport parancsnoka külön parancsban fejezte ki elismerését a 2. páncéloshadsergeknek és alárendelt csapatainak az elmúlt harcokban nyújtott teljesítményért. Úgy vélte, hogy a szembenálló szovjet erő „a hadsereg tevékeny hadviselése folytán olyan súlyos veszteségeket szenvedett, hogy a Dráva és a Balaton közötti terület birtokbavételére irányuló támadó hadműveletét nem tudja folytatni.”

Ennek a dicséretnek egyik tevékeny részese a Szent László hadosztály 1/I. ejtőernyős-zászlóaljja volt. Tassonyi Edömér százados parancsnoksága alatt az általa vezetett támadás rendkívül nagy veszteséget okozott az ellenségnek, és jelentős technikai hadizsákmányra is szert tettek. Tassonyit az általa alkalmazott harcászati tevékenység és lendületes harcmodor, valamint a harcban való személyes részvétel okán 1945. január 1-jén – négy év rangelőnnyel – soron kívül léptették elő őrnaggyá, és kiérdemelte a Magyar Érdemrend tiszti keresztje mellett a Magyar Tiszti Arany Vitézségi Érmét is.

AZ 1/II. EJTŐERNYŐS-ZÁSZLÓALJ BEVETÉSE LETKÉSEN

1944. december 19–27.

A német hadseregcsoport úgy tervezte, hogy a Szent László hadosztály 1/II. ejtőernyős-zászlóalját kivonják a Csepel-szigetről, és a 2. páncéloshadsergekhez szállítják a Balaton délnyugati csücskétől déli irányba, a Dráváig futó „Margit-állások” védelmére. De a veszedelem nagyobb volt a Dunától északra, ezért a csonka 1/II. ejtőernyős-zászlóaljra a német LXXII. hadtest parancsnoka a magyar 2. páncélos-hadosztály alá rendelte, és december 19-én a zászlóaljra – a Szent László hadosztályparancsnokság tudta nélkül – Letkésre szállították.

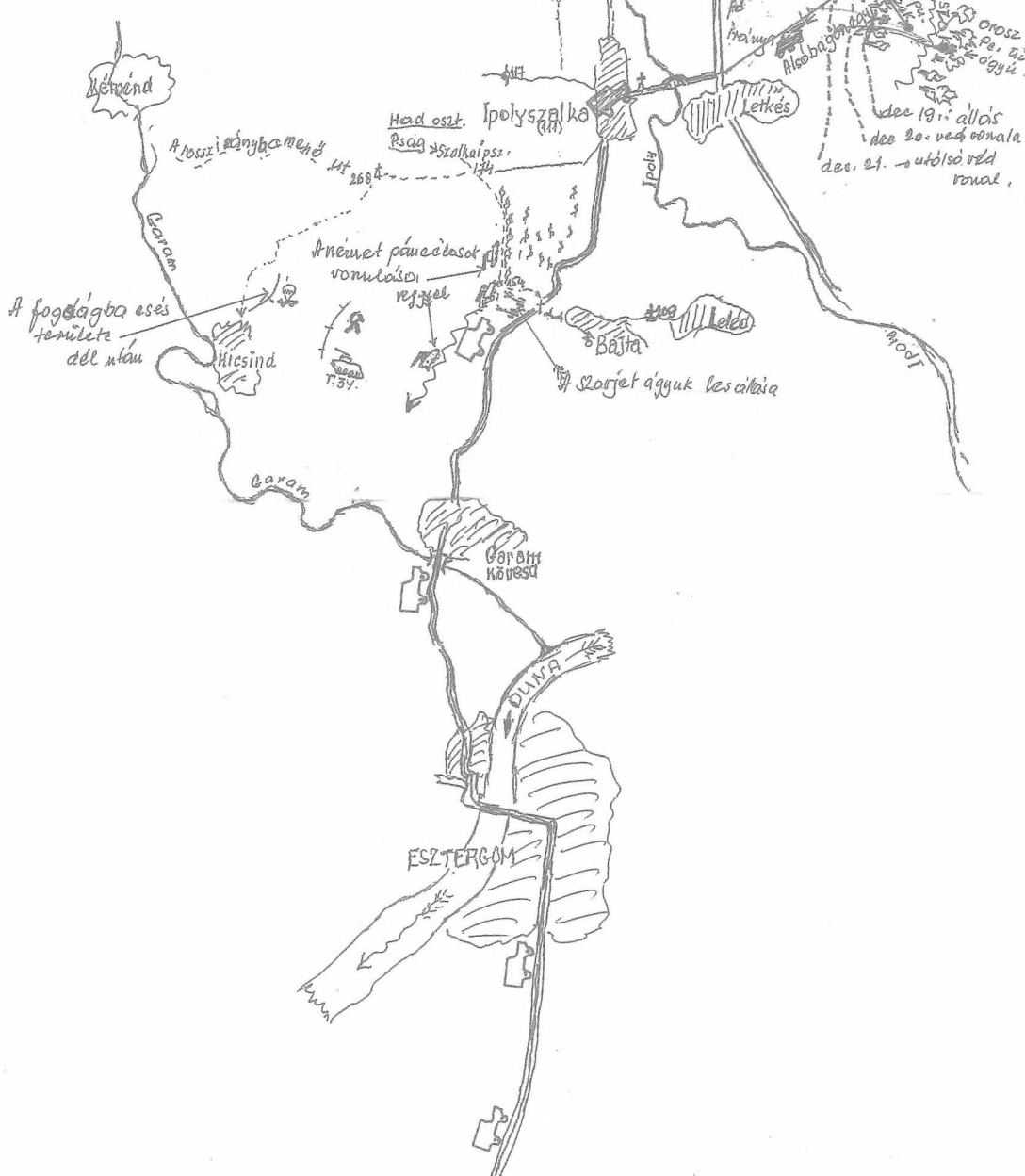
Erre az Ipolytól keletre lévő német 3. és 6. páncélos-hadosztály visszavonulásának biztosítása végett volt szükség, hogy ne rekedjenek a folyó keleti oldalán. A szovjet fél – ha másképpen nem – tüzérséggel szünet nélkül támadta a letkési hídfőt, és egyre nagyobb erőket vonultatott fel.

Az 1/II. ejtőernyős-zászlóalj Fótról Párkányon át Sanna Henrik főhadnagy zászlóaljparancsnok vezetésével mint első lépcső, öt kék színű budapesti autóbuzson érkezett új bevetési helyére, Letkésre. Az autóbuzskonvojt Letkés és Gizella-malom között két aknavetőlövés fogadta, de veszteség nem keletkezett. A lövészsorozatok visszafordultak, és a letkési dombok alján, a falu szélén foglaltak tüzelőállást.

A második lépcsőben tehergépkocsikon érkező ejtőernyősök Ipolyszalkán szálltak le. Fegyvereikkel átgyalogoltak Letkésre, és ott az udvarokban, a falu hegyfelőli szélén foglaltak tüzelőállást, és a házakban voltak elhelyezve.

A december 19-i német napi jelentésben először szerepelt magyar alakulat az Ipoly fronton: „Az ellenség ... Márianosztrától Letkésen át Ipolytólgyesig tör előre.

A vártaton piros vonallal jelöltem az újrat vonalát, majd Ipolyzalkán, Kocsiról! és az Alsóbagó-hegy-ne történő támadást a 15. és a pont. 19. a lókia akalmat védő vonal tartását, a beérkező népalós katonák leállítását és leállítását.



Az 1/II. ejtőernyős-zászlóalj 4. századának harctevékenysége 1944. december 19–27. között. Trembeczki őrmester vázlatja, Hódmezővásárhely, 1999. március 20.

Magyar ejtőernyősök az utakat szabaddá teszik”. Egy német utászszászlóalj is támogatta őket. Másnap kezdte meg védelmi harcát az 1./II. ejtőernyős-zászlóalj.

Az ellenségnek ekkor még nem volt elegendő ereje ahhoz, hogy Letkést birtokba vegye, így ejtőernyőseink a hídfőt három-négy kilométerre támpontokkal ki tudták szélesíteni. Ez még nagyobb veszteségek nélkül történt, de a hídfő kibővítése már súlyos áldozatokkal járt. Az 1./II. ejtőernyős-zászlóalj létszáma – Kövesdy Dezső főhadnagy szerint – ekkor 180–230 fő volt.

Sanna főhadnagy harcálláspontja december 22-én a letkési magtár közelében lévő erdészházban volt.

A 6. „Trembeczki századtól” jobbra – délre – árkászszázadbeliek voltak. Volt olyan nap, amikor bombázógépek is támadták az állásokat, de a folyamatos aknátűz okozta csaknem az összes veszteséget. Csak a 6. század húsz embert veszített így, és már csak tizenhatan maradtak.

Tőlük délre az ejtőernyősök második támpontja Letkés–kelet felé, két kilométerre a pincéknél, a harmadik Letkés–dél irányába, másfél kilométerre Kövesertvány területén, a negyedik Letkés–délén, három kilométerre a Gizella-malomnál volt.

Az 1./II. ejtőernyős-zászlóaljat 22-én estére a 2./I. és 2./II. repülő-lövészszászlóalj váltotta fel. Pályi György százados, a 2./I. repülő-lövészszászlóalj parancsnoka a következőket írta erről: *„Hadnagy Andrással (százados, az I./1. század parancsnoka) a hajnali félhomályban megtaláltuk az első vonalban lévő ejtőernyősöket. Egy őrmester a századparancsnok. Első szava az volt, hogy óvatosan dugjuk ki a fejünket, mert a szomszéd dombokon már a szovjet mesterlövészek vannak, és könnyen fejlővést kaphatunk. Tájékoztattott a helyzetről. Adott két ejtőernyőst, aki egyúttal az összekötő járőr is volt. A peremvonal mögött elindultunk és pár száz méterrel a falu keleti szélétől megtaláltam az ejtőernyősszázadot. Tájékoztattak, hogy az éjszaka folyamán a szovjetek visszaszorították őket. Nem tudja, hogy a szovjetek első vonala hol van, mert most nem mozognak.”* A repülő-lövészek nehézfegyverszázada is december 21-én este hagyta el a letkési határőr laktanyát, és december 22-én váltották fel a „pápai ejtőernyősöket”.



Pályi György százados portréja
(HIM-archívum)

A repülő-lövészek házról házra menve tisztították meg a községet a beszivárgott szovjet előőrsöktől. *„Mikor beértünk Letkésre – emlékezik Béres Béla hadapród őrmester, a 2./I. repülő-lövészszászlóalj aknavetőszakasz-parancsnoka –, egy házban a bácsi mondta nekünk: »Vigyázzanak, az istállóban oroszok vannak.« Ki is ugrottak, az egyik a kerten keresztül elmenekült, a másik ketőt elfogtak. A falu közepén találtak egy csoport ejtőernyőst, akiket az ellenség már bekerített.”* Kelemen Kristóf rádiós szerint pedig *„egy ágyú mel-*

lett védték magukat, halottjuk is volt már. Nagyon megörültek nekünk.”⁶⁶

Gráczol Sándor főhadnagy, az I/1. század parancsnokhelyettese a következőket írta az ezt követő eseményekről: *„Az Ördög-árokban mentünk fel az ejtőernyősök állásaiba a kápolnától északra. Fagypont feletti nyirkos ködös éjszaka volt. A lövésztekőnk között volt olyan [hősi halott], amelyiket betakartak, mert hantok alatt hősi halott ejtőernyősök feküdtek. Akit kilőttek, arra ott helyben ráhúzták a fagyott földet. Itt 15 ejtőernyős halott lehetett.”*

Vitéz Szügyi Zoltán vezérkari ezredes hadosztályparancsnok csak 1944. december 22-én vette át a harcvezetést a szovjetek ellen tizennégy napja harcoló magyar 2. páncélosadosztály sávjában (a déli sávhatár a Duna északi partja, az északi sávhatár Csata-dél és Diósjenő-dél volt).

A hadosztályparancsnok figyelmeztette katonáit, hogy *„az egész nemzet aggóató figyelme Reátok terelődött, olyan helytállást várnak tőletek, mint ez elmúlt hónapokban a hadosztály veterán ezredétől, az ejtőernyős vadászoktól láttak.”⁶⁷*



Béres Béla hadapród őrmester



A Szent László hadosztály harcálláspontján Győry Lajos vezérkari százados hadműveleti tiszt, vitéz Szügyi Zoltán ezredes hadosztályparancsnok, Lajtos Árpád vezérkari százados, hadosztály törzsfőnök (HIM-archívum)

December 22-én az ejtőernyős-zászlóalj aknavetősei a letkési templomtól mintegy száz méterre a faluban lévő emeletes magtár földszintjén arra ébredtek, hogy a szovjetek nehéz páncéltörő ágyúval lövik a falut, és hogy a magtár fala tompa puffanással kidőlt az utca felé. Északról jött az orosz támadás. Alig értek ki az aknavető állásokba, keleti irányból a szemben lévő ház tetejéről két orosz géppisztoly kerepelt. Az Ipoly bal oldalán is beszivárogtak az oroszok és onnan is lőttek. A két orosz géppisztolyt az egyik páncéltörő elhallgattatta. Az ejtőernyős aknavetősök végül sikeresen visszaverték az ellenség északról jövő támadását.

Az oroszok az éjszaka folyamán két őrt leszúrtak. Hajnalban az ellenség páncéltörő ágyúval megerősített két olyan szakaszának támadását verték vissza, amelyet igen erős aknavető tűzzel támogattak.

A magyar ellentámadásban részt vettek Kisezüst Vitézségi Éremre terjesztették fel. A kitüntetések azonban már nem kapták meg, mert időközben fogságba estek.

Az ejtőernyősök állásaikat 22-én, a beérkező repülő-lövészezred I. zászlóaljának adták át. A felváltott ejtőernyősöket Szügyi ezredes Ipolyszalkán személyesen látogatta meg és ígéretet tett nekik arra, hogy kivonják őket, karácsonyra otthon lehetnek, és három hónap pihenőt kapnak. Nagy volt a csalódás, mert két nap pihenő után újra „folyamvédelemre”, az Ipoly partjára rendelték őket.

Az Ipolyszalkán lévő ejtőernyős aknavetősök a parancs szerint a házak között helyezkedtek el, be sem ásták aknavetőiket. Saját ejtőernyős gyalogságukat nem látták, azok valószínűleg az Ipoly partján voltak. Tüzelési irányuk Letkés felé, a kápolna és a pincék területére esett. *A ködgránát után sorozatlövéseket adtunk le – olvashatjuk egy visszaemlékezésben. 30 percig rettentő lövöldözés volt. Nálunk is a faluban mindenütt belövések voltak a házaknál. Üzentem a századparancsnokunknak, hogy ez nagyon belőtt terület és inkább egy 200 méterre lévő horhosban helyezkedjünk el. »Az előző parancs érvényes«, volt a válasz. Így maradtunk ott. Dél előtt is folytatódott az aknázás.»*

A hadosztályparancsnok csak 1944. december 24-én adott parancsot a hídfő kiürítésére. A repülő-lövészezredet tartalékba, többi alakulatait – az ejtőernyősöket is – folyamvédelemre rendelte.

A letkési hidat védő ejtőernyős-zászlóalj katonáival fegyvereztette le Novotny őrnagy repülő-lövésztörzs századparancsnok a hidat felrobbantani akaró német utászszakaszt. *»A hídon átjövő ejtőernyős szakaszt sürgették a németek, hogy siessenek, mert robbantani akarják a hidat. Az ejtőernyős hídőrség parancsnoka (egy ejtőernyőstiszt, aki nem tudott németül, csak magyarul, de nagyon tudott káromkodni) állt a híd nyugati lábánál. Az ipolyszalkai oldalon németek voltak beásva egy fiatal tiszt parancsnokkal, sündiszónóállásban, akik arra készültek, hogy felrobbantják a hidat, ezért kellett a tolmács, mert a magyarok ezt nem engedték. Megkerestük a hidat robbantani akaró részleg német parancsnokát és megbeszéltük, hogy amíg a magyarok nem adnak parancsot, a hidat nem robbantják.*

Miközben tárgyaltak a németeket egy magyar ejtőernyős raj lefegyverezte és mindaddig, míg ígéretüket nem vették, hogy a hidat addig nem robbantják, amíg azt nem kérjük, nem kapták vissza fegyvereiket. Megígérték. Azután a németek megkapták fegyvereiket,

így betartották ígéretüket.” Így akadályozták meg, hogy a hidat idő előtt felrobbantásák, mielőtt az utolsó „szentlászlós” katona át nem jött azon.

Ipolyszalkán a kivont 6. ejtőernyősszázad megmaradt tizenhat fős csapatának kárácsony előtt egy napja volt a tisztálkodásra és pihenésre. Étkezés nélkül fél napot aludtak, mert az előtte lévő tíz napot árokban töltötték és nagyon elfáradtak.

Ugyancsak Ipolyszalkán az 1/II. ejtőernyős- és az utászszázalój – Takács László százados felderítő osztályparancsnok sebesülése miatt – vitéz gutori Földes Gyula százados alárendeltségébe került.

Stefán Valér alezredes harccsoportparancsnok utasítására az egység visszavonult Fenékpusztára, ahol a maradék ejtőernyős-zászlóalj katonái mellett a felderítő osztály páncélosai, huszárok, repülőlövészek, tüzérek és utászok alkották a tömeget. A legénységet az egyik cselédházba zsúfolták be. Amikor aknatűz zúdult a tanyára, a kinn éjszakázók közül tízen meghaltak.

A Dél Hadseregcsoporthoz napi jelentése a következőket írta az eseményekről: *„a Helemba–Ipolytölgyes szakaszon az ellenség nem csökkenő hevességű támadásait a bátran harcoló Szent László hadosztály ellentámadásai mindkét oldali nagy veszteségek árán állították meg.”*

1944. december 27-én északról a 2. Ukrán Front 5. és 7. gárda-harcokosi- és 6. gárdahadteste, délről a 2. Ukrán Front 6. gárda-harcokosihadteste Kicsindnél bekerítette az Ipoly–Garam között visszavonulásban lévő Szent László hadosztályt. A kitörés terve a következő volt: *„a legrövidebb úton el kell érni a Garamot, és át kell jutni rajta.”*

Az ejtőernyős-zászlóalj maradéka még a nyugat felé lévő Bodzavári-dombon, az erdőben kétfelé oszlott. A nagyobbik rész – a géppuskás század, a volt 4. és 6. század, valamint a nehézfegyverszázad maradványa – a kicsindi hídon akart áttörni. Kétórás elkeseredett harc után a lőszer és a kézigránát kifogyott, és az életben maradtak részére nem volt más választás, mint a megadás. Talán, ha harmincöt volt a túlélő ejtőernyősök száma. A másik csoport, Stefán Valér alezreddel, Kicsind–délen esett szovjet fogságba. Heinrich István alezredes, a repülő-lövészezred parancsnoka és Földes Gyula százados, a felderítőosztály parancsnoka hősi halált halt.

Az északra kitörő ejtőernyős-zászlóaljtorodék, a 4. századdal az élen, csak harc árán tudta a Garam-partot elérni. Minthogy itt a víz már a parton is túl mélynek bizonyult, a jeges vízbe ugró néhány katona azonnal elmerült. A Garamon Kicsindnél sikeresen átúszó ejtőernyősök, repülőlövészek és felderítők Kőhídgyarmaton, másik részük – Pethő hadapród őrmester szerint – átúszva a Garamot a közeli Kéménden szárátkozott. Északabba Szakács főhadnagynak sikerült nyakig erő gázlót találnia a túlpartig. Így, egymást segítve jutottak át a túlpartra. A hadosztály száraz ruhát csak néhány óra múlva kapott. Az átúszók, illetve a jégen átkapaszkodottak száma elérte a kétszáz főt. Néhány ejtőernyős Kemenes főtörzsőrmester vezetésével a felrobbantott kéméni híd roncsain jött át, és Kőbölkúton szállásoltak be, várva a további parancsot. Nem érte el az ötven főt azoknak a száma, akiknek sikerült a kitörő 4. századdal átjutni a Garamon.

December 30-án Kovács Gyula altábornagy hadi naplójában kitüntetéseket és előléptetéseket tervezett a harcokban résztvevők és elesettek, fogságba kerültek részére.

AZ EJTŐERNYŐSEZRED HARCA A GARAM–DUNA FOLYÓK SZEGLETÉBEN, A „HEGYFAROKBAN”

1945. január 6–8.

1944. december 28-án vasúti szállítással érkezett Bátorkeszire a Kéthelyen leharcolt 1. ejtőernyősezred törzse és az I. ejtőernyős-zászlóalj. A harcosok létszáma nem érte el a háromszáz főt. Az 1/II. zászlóalj maradéka ekkor már Bátorkeszin pihent, akiket a hadosztály újból „felruházott”, felfegyverzett. (A folyóátúszásban ugyanis sokan egyéni fegyverüket is elvesztették.) Tassonyi Edömér százados itt egyesítette az 1/I. zászlóaljat a 1/II. zászlóalj kis csoportjaival.

1945. január 1-jén Tassonyi Edömér százados hivatalosan is megkapta ezredparancsnoki kinevezését és soron kívüli őrnagyi előléptetését.

1945. január 3-án az 1. ejtőernyősezred két zászlóaljának létszáma huszonegy tiszt és négyszázhatvan fő legénység volt. Az újonc ejtőernyősöket egy héttel korábban, december 27-én szerelték fel. Nagyrészüik ejtőernyős levente volt, és újév napján indultak Komáromon át a front közelébe. Az újoncok fegyvert és téli felszerelést is csak itt kaptak. Éles lövészetet is itt hajtottak végre először.

Az arcvonalból kivont alakulatok létszáma január 3-án a következő volt: 1/I. ejtőernyős-zászlóalj: tizennyolc tiszt, háromszázötven fő legénység; 1/II. ejtőernyős-zászlóalj: három tiszt, száztíz fő legénység; 2. repülő-lövészeszred: tizenhárom tiszt, százhat fő legénység; 3. gránátosezred: tizenegy tiszt, százhat fő legénység; utász-zászlóalj: két tiszt, nyolcvanhat fő legénység; összesen: negyvenhét tiszt és hétszáz-tizennyolc fő legénység. Repülőlövész pótezred: hatszázharminc fő legénység (két-hetes újoncok).

Tassonyi Kiss Zoltán századost hazaküldte Pápára azzal, hogy ott szervezze újjá az ejtőernyősezredet. Kiss Zoltán még Észak-Komárom előtt szovjet fogságba esett.

1945. január 4-én a Tassonyi őrnagy parancsnoksága alatt lévő ejtőernyős-zászlóalj parancsot kapott a fő ellenállási vonal északi védőkörletének, a Párkány–Muzsla közötti terepszakasznak a védelmére. Nekik kellett azt hatásos páncéltörő fegyverek nélkül tartaniuk. Itt sem lehetett összefüggő arcvonalat létrehozni, csak támpontszerű védelemre rendezkedhettek be.⁶⁸

Tassonyi őrnagy védelmi terepszakasza előtt a támadáshoz mintegy hatvan-nyolcvan szovjet harckocsi összpontosult. A látottakat ugyan rádión jelentették, de segítséget sehonnan sem kaptak. Tassonyi erre figyelmeztette századait.

Az ejtőernyősök balszárnyán Kövesdy Dezső főhadnagy csökkent létszámú százada foglalt védőállást, mögöttük csak egy (!) 76,5 mm-es páncéltörő ágyú állt. Kö-

zében Szakács József főhadnagy – ugyancsak a II. zászlóaljából – helyezkedett el századával. Délre, a jobbszárnyra – a legkritikusabb helyre –, Káptalanpusztához pedig Godó Ferenc főhadnagy százada került. Nagy Árpád főhadnagy az aknavetőseit az ötkilométer széles szakaszon háromfelé, a századok mögé elosztva helyezte el.

A hadosztály törzsfőnöke, vitéz Lajtos Árpád vezérkari százados a hadosztály vonatát összevonta az ejtőernyősezred vonatával, és tizenöt kilométerre hátra, Kőbölkút–Bátorkeszi területére irányította. Így az ejtőernyős-zászlóalj gyakorlatilag élelem és lőszerutánpótlás nélkül maradt.

1945. január 6-ára lett kész a Kőhídigyarmat melletti szovjet hadihíd. Hajnali két óraker ezen a hídon át indította a szovjet 6. gárda-harcokoszadsereg zöme százötven-kétszáz harcokoszijával és két lövészadosztályával támadását Párkány és Nána irányából nyugat felé, a Hegyfarok és a Duna közötti mintegy hat-nyolc kilométer széles szakaszban.

Hajnali három óraker a Godó századnál „*tucatnyi harcokosi tört át*”. Muzsla mellett a nánai útelágazásnál az 1. ejtőernyősezred törzsszázad harcosai három harcokosit lőttek ki kézi páncélokklókkal. A szovjet harcokosik Kőbölkútig nyomultak előre.

Tassonyi törzset tüzelőállásba rendelte, és a laza alakzatban közeledő szovjet gyalogságot rohamtávolságon tűzrajtaütéssel megfutamította.

Godó főhadnagy terepszakaszán az ellenség az erdőben gyülekezett. Egy szovjet zászlóalj harcalakzatban tizennyolc harcokosival, nyílt terepen nyomult előre. Közben hatvanhárom ellenséges harcokosít számoltak meg Komárom felé haladva. A védők egy 400×40 méteres 'zsákba' szorultak össze, és a szovjetek 57 mm-es páncéltörő ágyúval lőtték őket. A visszavonulás iránya csak Libád lehetett. Az emberek fedél nélkül topogtak a kegyetlen hidegben. Nem várták be a második ellenséges lépcső biztos pusztulást jelentő támadását, hanem visszavonultak.

Január 7-én kora reggel az ejtőernyős- és repülő-lövészzászlóalj Libádtól délre volt állásban. Visszavonulási parancsot kaptak. Este a szovjet harcokosielek Komáromot támadták.⁶⁹ A német kerékpárosok gumi nélkül, abroncsokon hajtva menekültek. A harcokosi támadás elreteszelésére kijelölt német 75 mm-es páncéltörő ágyúk néhány szovjet harcokosi megsemmisítése után nyugat felé megfutamodtak, és ezzel a korábban ígért „páncélszár” gyakorlatilag csődbe ment.

Tassonyinak sikerült az előljáró német alakulattal beszélnie, és a valós helyzetet jelentenie, de érdemi választ, erősítést onnan sem kapott. Ezért elrendelte, hogy a hivatalos visszavonulási parancs nélkül katonái az utánpótlás nélküli helyzet miatt, kisebb csoportokban, a páncélos éket megkerülve Komárom térségében gyülekezzenek. Ő maga tisztii legényével és három önként jelentkezővel utóvédként maradt vissza.

A hadosztály rádióösszeköttetése az ejtőernyős egységgel január 8-án szűnt meg.

A szovjet harcokosik a hadosztály vezetési törzset is délre négy kilométerre túlhaladták. Szügyi ezredes a hadifogságba esés veszélye miatt már korábban hátra akarta vonni a hadosztály-parancsnokságot, de Tassonyi kitartása és a vele való összeköttetés miatt ebbe Lajtos őrnagy nem egezett bele.

A Tassonyi vezette egység a német 8. páncélos hadosztály alárendeltségbe került, tüzérségi támogatás, lőszer, élelem és egészségügyi ellátás nélkül. Az ígért német páncélos ellentámadásra hiába vártak, mert a németek harmincnyolc harckocsijából is csak hét maradt.

Ugyanakkor a Hegyfarokban támadó kétszázhuszonnégy szovjet harckocsiból nyolcvannégy pusztult el. Ebből hatvan darabot a hadosztály védelmi szakaszán vesztítettek el.

Tassonyi Komáromban a német páncéloshadosztály parancsnokságán jelentette, hogy ezrede „*zersprengt*” (szétugrott). Csak másnap, január 9-én találta meg Gután a Szent László hadosztály parancsnokságát. Az ejtőernyősök gyülekező helye Nagymegyer volt, onnan Ménfőcsanak érintésével Pápára meneteltek. Az ezred létszáma ekkor kétszáznegyvenöt főt számlált.

A Fővezérség meghatalmazott tábornoka hadinaplójába 1945. január 23-án a következőket írta be: „*A Heeresgruppe Südnek alárendelt Szent László hadosztály feltöltésre kivonva.*”

A magasabb parancsnokságok mindegyike (Heinz Guderian vezérezredes, Hermann Balck páncélos tábornok és vitéz Kovács Gyula altábornagy, meghatalmazott tábornok) nagyra értékelte a magyar csapatok, ejtőernyősök hősiességét.⁷⁰

1945. január 27-én a 2. Ukrán Front parancsnoka az orosz 46. hadsereget is a front tartalékába helyezte, mert mindössze negyvenhárom harckocsija maradt.

A SZENT LÁSZLÓ HADOSZTÁLY MÁSODIK FELÁLLÍTÁSA ÉS RIASZTÁSA

A csatavesztés után a hadosztály katonái közül Pápán a legszervezettebben az ejtőernyősök jelentkeztek. Az I. és a II. ejtőernyős-zászlóalj feltöltése 1945. február 23-án fejeződött be. Az új szervezés szerinti ejtőernyős vadászrezd megkezdte harckiképzését és az éleslövészetek végrehajtását. A parancsnokok kinevezésüket Pápán, 1945. január 25-én kapták meg. Feladatuk a zászlóalj további szervezése, a mielőbbi harc készség elérése volt.

Az ejtőernyős vadászrezd szervezeti felépítése:

Ezredparancsnok: Tassonyi Edömér ejtőernyős őrnagy

Ezredközvetlenek: híradó-, árkász-, páncéltörő ágyús szakasz

Ezred-vezetőorvos: Dr. Farkas Pál orvos százados

1/I. ejtőernyős-vadászzászlóalj

Parancsnok: Ugron István százados

1. századparancsnok: Godó Ferenc főhadnagy

2. századparancsnok: Remete István főhadnagy

3. századparancsnok: Nagy Árpád főhadnagy

Elhelyezési körlete: Pápa, Bakonyszűcs, Fenyőfő, Bakonykoppány



A Szent László hadosztály második riasztása, harcai és visszavonulása

1/II. Ejtőernyős-vadászzászlóalj

Parancsnok: vitéz Makray Ferenc százados

4. századparancsnok: Kovács Ferenc főhadnagy

5. századparancsnok: Kövesdy Dezső főhadnagy

6. századparancsnok: Lazáry György főhadnagy

Elhelyezési körlete: Pápa

A tiszték fele rendelkezett hadi tapasztalatokkal, másik fele fiatal, 1944. augusztus 20-án avatott ludovikás hadnagy volt. Tiszthelyettesek is voltak tisztí beosztásokban.

A legénységben rajonként egy fő régi, harctapasztalt ugró volt, a többi újonc, besorozott levente. Öreg, harctapasztalt ugró alig maradt.

A kiképzési fok gyalogos alapképzés volt (a régi ugrókat teljesen kiképezték).

A zászlóalj létszáma ezer-ezer fő, a harcos állomány nyolcszáz-nyolcszáz fő volt.

Az ejtőernyősezred harcértéke 1945. március 20-án, amikor is a II. hadtest parancsnokának rendelték alá, összesen nyolcszáz puska, huszonkilenc golyósóró, tizenkét géppisztoly, három gránátvető, nyolc aknavető, három páncéltörő ágyú volt.

AZ 1/I. EJTŐERNYŐS-VADÁSZZÁSZLÓALJ BALATON-FELVIDÉKI ÉS ZALAI HALOGATÓ HARCAI

1945. március 19. – április 15.

Az 1/I. ejtőernyős-zászlóalj Tassonyi Edömér őrnagy ezredparancsnoktól március 19-én szóban kapta meg menetintézkedését, és 20-án kezdte meg menetét Farkasgyepűre.

A zászlóalj három lövészszázadból (egyenként három-három szakasz, azokban három-három raj [10 fő + 1 golyósóró]), egy géppuskás századból (hat géppuskás rajjal) és egy nehézfegyverszázadból (négy 8 cm-es aknavetővel és két 7, 5 cm-es páncéltörő ágyúval) állt. Ezenkívül volt egy páncéltörő szakasz (árkász kiképzéssel), négy páncélrémmel és páncéllöklökkel, egy híradószakasz hat R-3 típusú rádióval, és hat gyalogos távbeszélőrajjal. A hadosztályhoz tartozó fogatolt vonatoszlopnak húsz országos járműje volt alárendeltségben. A zászlóalj létszáma ezer fő volt.

A német lőszerű fegyverzettel felszerelt alakulat Farkasgyepűn kapott villámgéppuskákat, amelyből századonként tizenkét darab volt golyósóróként, három darab pedig géppuskaként rendszeresítve. Továbbra is hiányoztak a géppisztolyok, és csak egy-két veteránnál maradt meg a Parabellum lőszeres géppisztoly.

A zászlóalj már a második naptól kezdve nem tudott az országúton menetelni a visszaözlő német és magyar alakulatok, illetve a menekülő tömeg miatt. Így letértek egy erdei útra. Március 22-én értek Szentgálra, majd onnan Nemesvámosra meneteltek tovább. Itt közelbiztosítás mellett reteszállást vettek fel Veszprém irányába. Látták Veszprém iszonyú bombázását. Aznap este a város elesett. A hadosztály parancsa szerint – süllyal északra és a szárnyak felé – körkörös védelemre készültek

fel. Különös figyelemmel kellett lenni a páncélveszélyre. Március 23-án az ejtőernyős-zászlóalj Nemesvámos község északi szélén ment állásba.

A nehézfegyverszárad Hidegkút keleti oldalán ásta be magát. Az egyik aknavető kezében felrobbant egy puszkagránát, és öten megsebesültek.

Az 1/I./2. ejtőernyősszárad Hidegkútról heves utóvédharcra vonult vissza a községtől délnyugatra húzódó dombéltre. Tíz sebesültjük volt.

Március 24-én Tassonyi parancsot kapott, hogy az ejtőernyős-zászlóaljat vonja vissza a Kishidegkút-délre lévő erdőből a vigántpetendi erdőszélre. Menjen védelembe a Nagyvázsony felé menő út mindkét oldalán. Itt előőrüket negyven szovjet harcokcsi támadása kiűzte állásukból. A harcolva történő visszavonuláskor a Nemesvámosba behatolt első szovjet harcokcsit az utóvéd egyik újonca lőtte ki. Kishidegkúton a gyors tisztalkodást ismét lövészteknőkben történő alvás követte (az örök kivételével).

25-én Tassonyi őrnagy csoportja (ejtőernyőscsoport, repülő-lövészzászlóalj, 20. hadosztály huszárszárad, 1. közepes aknavető osztály, 6. tüzérpótosztály) Nagyvázsonyba menetelt, hogy nyugatról biztosítsa a Szent László hadosztályt. Harcát a VIII. gépvontatású tüzérosztály, a 6. pótosztály egy ütege és egy sorozatvető üteg támogatta.

Rossz hírek érkeztek. Az ejtőernyőscsoport jelentette, hogy sem a jobb, sem a bal német szomszédal nem sikerült összeköttetést létesítenie, és az előljáró parancsnokkal sincs kapcsolata.

Ekkor a hadosztályparancsnok úgy intézkedett, hogy minden alakulat vonuljon vissza Lesencetomaj és Lesenceistvánd területére.

Egyedül az ejtőernyőscsoport maradt bevetésen. Számára úgy szólt a parancs, hogy *„ha nincs összeköttetése, harcolva vonuljon vissza.”* Tassonyi Ugronnal megállapította, hogy szárnyukon német egységeknek kellett volna lenniük, de nem voltak. Úgy vélték, hogy *„ez egy piszkos kelepce”*. Tassonyi parancsot adott az állások feladására és a zászlóaljnak a Monostorapáti-dél erdőszélén való gyülekeztetésére. Tassonyi elrendelte a csoportonkénti visszavonulást. A zászlóalj – Ugron százados parancsára – fegyvereinek nagyobb részét a kocsikba rejtette, hogy leharcolt alakulat látszatát keltsék, és nem állt meg Monostorapátiban, hanem folytatta menetét Tapolca felé. Diszelnél pihenőt tartottak és megebédeltek. A németek rá akarták venni Ugront, hogy térjen vissza az előbbi állásába, de ő a gépkocsiszállítás hiányára hivatkozva erre már nem volt hajlandó.

Tapolcáig nyílt terepen haladtak; a visszavonulás az ellenséges páncélosok támadása alatt egyébként is lehetetlen lett volna. A városba érve azonban az ejtőernyős-zászlóalj katonái elé borzalmas kép tárult: a várost délelőtt igen erős légitámadás érte. Az utcákon emberi holttestek és ló hullák heverték szanaszét.

Mivel Tassonyi egy pár emberrel utóvédként visszamaradt, csak aznap éjjel érte el Tapolcát. A németeknek nyomuk sem volt, csak a repülőtéren dolgozott néhány robbantójárőr. Mikor elérték Billege erdőt, ott letáboroztak, és biztosítás mellett töltötték az éjszakát.

Még aznap este a Szent László hadosztály három harccsoportját a Sümegtől délre lévő utak lezárására csoportosították át. Az esti órákig Bazsi községig sikerült előrenyomulniuk. A csatarepülőkkal segített szovjet támadás azonban sikeres volt, és Tapolcát végül is Zalahaláp felől jövet elfoglalták. Ekkor az ejtőernyős-zászlóalj a Vidornyalak–Uzsa-pusztá védelmi terepszakaszra vonult vissza.

Az 1/I. ejtőernyős-vadászzászlóalj továbbra is a német 3. páncéloshadosztály sávjában maradt Pula északkeleti és Vöröstó keleti körzetében.

Március 23–26. között kiválóan működött az ejtőernyős-vadászzászlóalj élelmi-szer- és lőszerellátása. Úgyszólván minden este beérkezett a mozgókonyha meleg étellel, és pótolták a lőszerellátmányt is.

Március 26-án a szovjetek az ejtőernyősegységet kezdték támadni. Hajnalban komoly orosz tüzérségi tűz érte hevenyészett állásaikat. A sebesülések miatt a beásott ejtőernyősök létszáma is megfogyatkozott. Dél tájban a hadosztályvezetés a nagyvászonyi védelmi vonal feladására kényszerült. A hadosztály az ejtőernyős-zászlóaljat Zalaszántó-északkelettől egy kilométerre kelet felé, Sárvány nagyerdő irányába, a repülő-lövészzászlóaljtól északra rendelte védőállásba.

1945. március 27-én a hadosztályt a magyar II. hadtest parancsnoka, Kudriczy altábornagy alá rendelték, és hadtesttartalékként Zalaszántó keleti területére gyülekeztették.

A SZENT LÁSZLÓ HADOSZTÁLY MENETE ÉS UTÓVÉDHARCAI A MURÁIG⁷¹

A hadosztály csapatai még nem érték el teljesen a tervezett csoportosítást, amikor a hadosztályparancsnok szóbeli parancsára a felderítő-zászlóaljjal egy hátrább lévő terepszakaszra kellett menniük, hogy Tátika–Hidegkút-órház magasságában lezárják a Sümegről Zalaszántóra vezető utat, mert a megerősített szovjet csapatok már elérték Zalaszántót.

Az ellenség hajnalig – talán egy hadosztálynyi erővel és negyven harckocsival – elfoglalta Bazsit, és elérte Sümeget. Tassonyi őrnagy harccsoportja (a felderítőosztály, az ejtőernyőszred egy csoportja és a nehéz-páncéltörőszázad), amely a Sümeg–Zalaszántó közötti fontos útvonalat védte, ideiglenesen a 3. SS lovashadosztály alárendeltségébe lépett. Harcát a hadosztály egész tüzérsége támogatta. Mindkét tüzer csoport hatásos tűzcsapásokkal, eredményesen bénította meg a harckocsi- és géppuskás erőkkel próbálkozó ellenséget. Ez volt a hadosztály életének egyik legnehezebb, ám egyik legsikeresebb napja.

Március 28-án a zászlóaljhoz visszatért Tassonyi kihirdette, hogy a hadosztály hamarosan partot vált a Zala folyón, és a legközelebbi védelmi vonal az országhatáron túl lesz. (Még Pápán elhatározták, hogy nem mennek a határnál tovább.)

Egy huszonhat fős, öreg ejtőernyősökből álló csoporttal leváltotta a Hidegkút-majori utóvédet, akiket Zalaszántó védelmekor bekerítették.⁷² A huszonhat fős sza-



A Szent László hadosztály menete és utóvédharcai a Muráig (1945. március 30. – április 4.)

kasz csak a délután közepén vette fel a harcot az ellenséggel, és a leszálló szürkületben, az erdőben, kelet felé törték át a kialakult gyűrűt. A kitörés veszteség nélkül sikerült. Tassonyi, Ugron, az öt tiszthelyettes és a huszonegy tisztes felett, a Bazsi-délen lévő erdőben átment a frontvonal. Négy nap múlva civil ruhában, fegyverükkel a kezükben gyülekeztek Bakonybél mellett, ahol a már korábban előkészített helyen lévő fegyver- és lőszerkészletüknél letáboroztak. Miután meggyőződtek a rend helyreállításáról, április 9-én, lemondva a harcról és elásva felszerelésüket, hazamentek.

Értesülve arról, mi történt a Tassonyi-szakasszal, az 1. és a 3. ejtőernyősszázadból többen bejelentették, hogy hazamennek. Civil ruhát is szereztek. Nagyobb részüknek sikerült a hazajutás, kisebb részük azonban orosz fogságba esett.

1944. március 29-én Remete Imre főhadnagy vette át a parancsnokságot. A megmaradt ejtőernyősök estére Vidornyafokon ásták be magukat, és ott töltötték az éjszakát. Védőállásukat az ellenség két oldalról átkarolta, így akadályozták meg a kustányi hídon való visszavonulást. A harc során az ejtőernyősök szétugrottak. Az ellenség a nyílt területen visszavonuló ejtőernyősöket folyamatos tűz alatt tartotta. Egy részük és a felderítőosztag még megmarad állománya megsemmisült. Veszteségük hatvan százalék volt.

Harcolva keltek át a Zala nyugati partjára, Kehida irányába. A gyülekezés Almásházán volt, ahol Remete főhadnagy az eligazításon kihirdette, hogy csak azok maradjanak az alakulattal, akik a végsőkig kitartanak. A legénység mintegy negyede választotta a „hazamenetelt”.

Nagy Árpád főhadnagy szakasza Kehida–Kustány táján szakadt el a hadosztálytól, és csak a Murán túl, Wernsee-ben, március 17-én találkozott újból társaival.⁷³

A megmaradt ejtőernyősegység a Szent László hadosztály közvetlen alárendeltségébe került. Megszűnt a központi élelmiszerellátás, a falusiak látták el élelemmel a Pacsán át Nova felé, biztosított menetben haladó ejtőernyős-vadászokat.⁷⁴

Március 31-én az ellenség elérte Moha községet. Felderítést és biztosítást vezettek be. Éjfélkor új intézkedést kaptak, miszerint Farkas őrnagynak rendeljék alá az utászszázlóját, a gránátoszredet és ejtőernyőscsoportot. Az ellenség 11 óráig elérte Novát. A hadosztálytartalék az utász- és ejtőernyős-zászlóalj volt. Farkas őrnagy súlyharccsoportja (ejtőernyőscsoport, gránátos-utászszázlój) Szentpéterföldre területén, tartaléka Himföld-pusztán volt.⁷⁵

Az I. ejtőernyős-zászlóalj maradéka húsvét vasárnapján, április elsején ment keresztül Szentpéterföldén, április 4-én érte el Muraközt és lépett át Ausztria területére. Menetközben is csökkent a legénység létszáma. A kiadott parancs szerint az alegység-parancsnokok itt már elengedték a katonákat. A szovjet csapatok csak a Muráig követték őket, így annak túlsó oldalán nyugodtan mentek pihenőbe.⁷⁶ Érdekes momentuma volt az eseményeknek, hogy miközben a hadosztály keményen harcolt, Hermann Balck német tábornok megbízásából különös írásbeli parancsot kapott a német és magyar hadsereg: *„A m. kir. Szent László hadosztály 1945. március 30-án teljes egészében átment az oroszokhoz és orosz vezetés alatt a németek elleni ellenségeskedést megkezdte. Ez alapján: minden magyar csapatot azonnal le kell fegyverezni, és fegyvereiket, járműveiket, lőszerüket a német csapatoknak át kell adniuk.”*

Ezt a parancsot csak olyan alakulatok nem hajtották végre – mint a Szent László hadosztály is –, akik fegyelmüket megőrizve, fegyvereiket megtartva szembeszálltak a Balck parancsát végrehajtó német SS, rendőr, vagy egyéb német alakulatokkal.

1945. április 2-án a hadosztály a Zalatárnok–délről két kilométer és Nova-kelettől két kilométer közötti vonalban védelemben, az ejtőernyős-csoport viszont Ráckanizsa–nyugaton tartalékban volt. Az ellenség Wernsee–északnyugattól egy

kilométerre tíz-tizenöt rohamcsónakkal az éjjel folyamán átkelt a Murán. Porvay és Lassú hadnagyok ejtőernyős szakaszait erőszakos felderítésre rendelték.

Április 4-én hajnalban német–magyar ellentámadás indult szemerkélő esőben, sátorlapba burkoltan. A fél aknavetőszázad csekély lőszerkészletével támogatta az ellentámadást. A község és a Mura között egy kilométer széles erdő volt. Harcelő-őrsök mentek a szakaszok előtt. Mikor a Murától ötven méterre voltak, elszabadult a pokol. Hatalmas aknavető- és páncéltörő ágyútűzet kaptak. A hadosztály visszavonta az egységet. Porvay hadnagy szakaszából ketten meghaltak, hárman megsebesültek. Lassú András hadnagy szakaszából kilenc halott és huszonegy sebesült volt. Csak ketten úszták meg ép bőrrel. Lassú hadnagy három helyen (a fején, a combján és a csuklóján) sebesült meg aknaszilánktól. Az oroszok által létesített hídfőt néhány órán belül egy harckocsikkal megerősített német rohamszázad számolta fel. Ezután kerülhetett sor a sebesültek elszállítására.

Az utolsó öt nap alatt a hadosztály százhatvan kilométert menetelt és harcolva érkezett be Wernsee-be. Létszámuk a Mura átlépésekor tüzérség nélkül hatvankét tisztből és ezerhuszonkilenc fő legénységből állt. A hadosztály 1/I. ejtőernyőscsoportjának létszáma hét tiszt és száztizenhárom fő ejtőernyős vadász volt (parancsnok: Kovács Ferenc százados).

Április 6-tól az ejtőernyőscsoport a hadosztály tartaléka lett és Wernsee–nyugatra, a Mura partján volt állásban. Az előttük lévő partszakasz a Muráig el volt aknásítva. A szovjetek a Mura túlsó oldalán voltak tüzelőállásban. Viszonylag csend volt, néha aknavetőtüzet kaptak. A Wernsee-nél indított erőszakos szovjet átkelés az ejtőernyős vadászok (Marosújvári zászlós szakaszának) ellentámadása miatt megsemmisült.

Április 9-én a hadosztályparancsnokság *„a hadosztály minden legénységi tagjának magyar bronz vitézségi érmet adományozott.”* Akik ezt már kiérdemelték, azokat Kiszűst Vitézségi Éremmel tüntették ki. Április 11-én megjelent Ludwig Böttler altábornagy parancsa, aki –Balck tábornoktól eltérően – *„a Szent László hadosztály tevékenységét nagyon pozitívan ítélte meg”*. Végül a Wehrmacht főparancsnoksága tábornoki küldöttség útján kért elnézést Beregfy Károly vezérezredestől a Szent László hadosztályt Balck tábornoktól ért vád miatt.

Április 13-ra az ejtőernyőscsoport létszáma tovább csökkent. A létszám: három tiszt, hatvanhét fő legénység, hat könnyűgéppuska, egy nehéz páncéltörő ágyú volt. (Ekkor a hadosztály harcoló létszáma százhatvannégy tiszt és kettőezer négyszázharmincegy fő legénység volt.)

Április 15-re beérkeztek a Pápán hagyott póthadosztály alakulatai is: a II. ejtőernyős-, a II. gránátos-, a II. repülőlövész- és a kiképzőzászlóalj, valamint az ejtőernyős-zászlóalj vonata. Létszámuk kétszázötven fő volt.

A PÁPA KÖRNYÉKÉN VISSZAMARADT EJTŐERNYŐSÖK TÖRTÉNETE

Pápán maradt vissza a Szent László hadosztály 1. ejtőernyőszerezd II. zászlóalja, visszamaradó különítménye (VMK), a 2. repülő-lövészerezd I. zászlóaljának vonata, II. zászlóalja és az ezred pótkerete. A hadosztályba jelentkezett a 2. repülő-közfeldերítő (KF) század.

Az eredeti tervek szerint az ejtőernyősöket a németek Pápa védelmére tervezték.

A II. zászlóalj az 1945. március 18-ai riasztás után kivonult a lakosság által kiásott lövészárkokba, amelyeket az alakulat árkászai megerősítettek, védelmi rendszerré fejlesztettek. A zászlóalj itteni állásaiban tábori körülmények között élt.

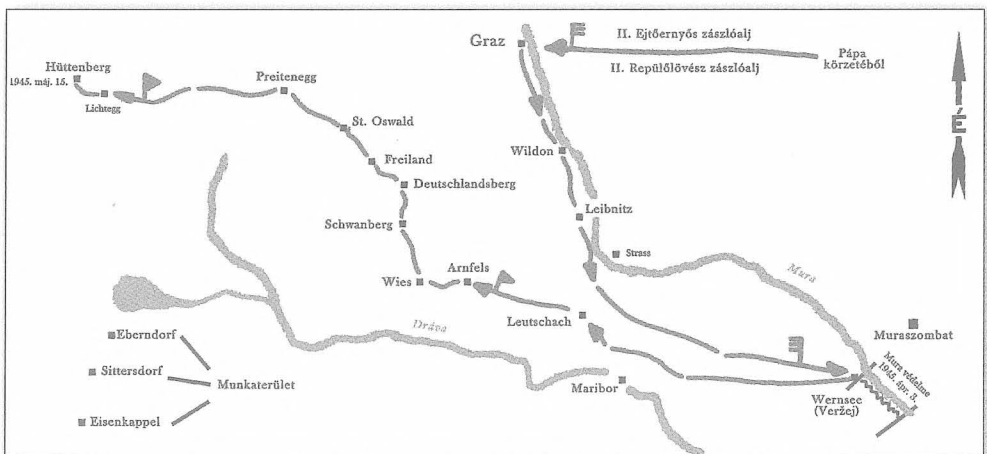
Március 25-én egész nap vonultak a német csapatok, és menekültek Pápán keresztül. Éjfélkor az arcvonal Pápától keletre volt, éjfél után a szovjet csapatok jelentős harc nélkül benyomultak Pápa városába és megszállták azt.

Pápát a II. ejtőernyős-zászlóalj – még a Tassonyi őrnagy ezredparancsnokkal történt megbeszélés alapján – puskalövés nélkül feladta. Az ejtőernyősök még harcrintkezésbe sem kerültek a szovjet előre vetett osztagokkal.

Március 26-án a századok azért gyülekeztek, hogy 21–22 óra között a németekkel együtt menetoszlopban megkezdjék gyalogmenetüket azzal a céllal, hogy csatlakozzanak a Szent László hadosztályhoz.

Az ejtőernyős-zászlóalj Szombathely irányába menetelt. A város bombázása miatt nem tudtak átmenni, így Kőszeg felé tértek ki.

Marosújházi zászlós egysége Búcsú községnél érte el a magyar határt, ahol megállt a zászlóalj. Itt elsősorban a családos katonák jelentették be hazatérési szándékukat. Keserű szívvel vettek tőlük búcsút. Többen elkeseredésükben öngyilkosok lettek.



A Pápáról 1945. március 3-án indulók és a Szent László hadosztály menete Ausztria területén, 1945. április 3. – május 15. között

Kövesdy főhadnagy szerint mintegy hatszázan maradtak a továbbmenők. A zászlóalj nehézfegyver-százada több alkalommal ment állásba mint utóvéd, de harcba nem került.⁷⁸ Graz irányába meneteltek tovább. Makray százados, a 2. ejtőernyős-vadászzászlóalj parancsnoka felderítés közben szovjet fogságba esett.⁷⁹

A zászlóalj Platthy Győző főhadnagy parancsnoksága alatt menetelt nyugat felé. Április legelején még Balck tábornok parancsa alapján az ejtőernyős elővéd szálláskörleteit egy SS-alakulat éjjel lefegyverezte, csak a pisztolyokat és a kézigránátokat hagyták meg. A lefegyverzett ejtőernyős csoportot tovább küldték Graz irányába.⁸⁰

Az SS-ek még a Platthy főhadnagy, megbízott zászlóaljparancsnok vezette alakulattól is el akarták venni fegyvereiket. A németek látva, hogy az ejtőernyősök ellenállnak, támadáshoz sorakoznak fel, ám mégis meghátráltak, és letettek a szándékukról.⁸¹

Április 10-én az 1/II. ejtőernyős-zászlóalj elérte Grazot, dél felé fordult, majd 23-án csatlakozott Widem környékén az ott lévő 1/I. ejtőernyős-zászlóaljhoz. Ott a lefegyverzett szakaszokat ellátták – ha nehezen is – fegyverrel.⁸²

Wernsee-től keletre foglaltak védőállást a Mura vonalában.

AZ 1. EJTŐERNYŐS-ZÁSZLÓALJ HARCA A MURA VÉDELMÉBEN

1945. április 20-án a 20. rohamtüzérosztályból megalakult a rohamzászlóalj. Kárpáthy T. Tamás főhadnagy írása szerint *„tőlünk nyugatra ejtőernyősök, majd repülőlövészek, testőrök (gránátosok) és csendőrök voltak. Vállalkozásokat támogattak, felváltva voltunk az első vonalban. Az oroszok nem keltek át a Murán, igaz nem is erőltették.”*⁸³

Április 24-én a hadosztályparancsnok a csendőr-zászlóalj leváltására intézkedett. Védőkörletét az ejtőernyős-zászlóalj vette át a rohamezred alárendeltségében.

Május 3-án a hadosztályparancsnok a „Szent László fogadalmi emlékérmét” (Magyar Bronz Vitézségi Érem) adományozott az 1. ejtőernyős-vadászzászlóalj húsz tisztjének.

Május 4-én a hadosztály fő ellenállási vonala délnyugat-északkelet irányban támaszkodott a Murára Kokoritschen–Wolfsdorf–Murakönyök vonalában.

Az esti órákban a hadosztály parancsot adott az ejtőernyős-zászlóaljnak, hogy a csendőrzászlóalj mellett lévő nagy szigetet szállja meg. Tartaléknak a 20. huszárszázadot jelölték ki.

Május 5-én 3 óra 30 perckor a hadosztály jobbszárnyán a rohamezred sávjában lévő ejtőernyős- és a csendőrzászlóaljnál egy csónakban lévő tizenöt fős orosz raj átkelési kísérletét hiúsították meg. A csónak felborult, egy partra úszó orosz altisztet elfogtak. A 2/1. üteg négy lövésével zavart meg egy esetleges gyülekezést.

A hadosztályt ismét átszervezték, az ejtőernyős vadászokat és a rohamtüzéreket a rohamezredbe osztották be.

Május 6-án éjjel váltak le a Muráról az ejtőernyős-vadászok is Nagy Árpád főhadnagy vezetésével. Szép csendben, az oroszok erős aknázása közepette, veszteség nélkül hagyták el Mura-menti védőállásukat.

Reggel már Murberg–Neuzatzban, a legelső olyan védőállásban voltak, amely jól volt kiépítve, de ott csak egy napig maradhattak.

Május 10-én a hadosztály parancsnoka csapatai részére 0 óra 0 perctől betiltotta a fegyverhasználatot. Reggel gyakorlatilag megszűnt a menetelés, mert a keskeny hegyi utakon a német hadsereg összetorlódott, emiatt a magyar alakulatok egy kis része szovjet fogságba került. A kiszabadításukra jelentkező harcos ejtőernyősöket a hadosztályparancsnoknak külön paranccsal kellett leállítania.

Május 11-én az élen haladók már elérték a Koralpe gerincét, a brit 8. hadsereg 6. páncélosadosztálya harcelőőrseinek vonalát. Itt találkozott az I. és II. ejtőernyős-zászlóalj is a hajnali órákban.⁸⁴

A hadosztály 1945. május 11–16-ig maradt Preitenegg helység előtt az angol és orosz seregek között, míg meg nem kapta a brit 8. hadsereg irányító parancsát, amely szerint a hadosztály alakulatai tovább, Preiteneggen át Twimbergig meneteltek. Itt tették le a fegyvert.

Május 16-án 8 óra 30-kor Twimbergben az angol hadosztályparancsnok megsemmisítette és végigtapsolta a Szent László hadosztály élén haladó ejtőernyős vadászok menetét. A brit 8. hadseregparancsnok hadseregparancsában a hadosztályt követendő példaként állította hadserege elé azzal, hogy nekik – mint győztes egységeknek – könnyű fegyelemben maradniuk, de vegyenek példát a Szent László hadosztályról, amely az ország legyőzése után is mintaszerű fegyelemben tudott megmaradni!⁸⁵

Május 26-án a megmaradt, mintegy kétszáz ejtőernyős Hüttenberg falu közepén egy emlékművet készített. Egy nagy tömör fatáblán ma is a következő felirat olvasható: *„A m. kir. vitéz Bertalan Árpád 1. ejtőernyősezred 32 tiszti és 800 legénységű hősi halottjának emlékére.”* A tábla felett egy méternél nagyméretű „tűzkeresztet” helyeztek el.⁸⁶ Az ünnepség után a Szent László hadosztály ejtőernyősezred tisztjei a weissensteini angol hadifogolytáborba, a legénység pedig mezőgazdasági munkára vonult, kijelölt tisztjei felügyelete alatt.

Az angol megszálló erők a Szent László hadosztályt 1945. július 1-ig – a háború befejezése után két hónapig, Churchill miniszterelnök bukásáig, az angol munkáspárti Attlee-kormány választási győzelméig – fegyverben tartották.

A hazatérni még nem akaró ejtőernyősök akrobata tornász-bemutatóikkal a menekülttáborokban később is nagy sikereket értek el.⁸⁷

Az angol munkáspárt regnálása idején megkezdte működését a Szövetségi Ellenőrző Bizottság. Az angolok kiadták a szovjet–magyar hatóságnak Szügyi vezérőrnagyot, akit a magyar pártbíróóság életfogytiglanra, majd tizenöt év letöltendő börtönbüntetésre ítélt. A Szent László hadosztályba beosztott tiszteket, katonákat „háborús bűnösnek” kezelték, „nyilas bérenceknek” nyilvánították. Az ejtőernyősök is üzött vadak lettek hazájukban, Magyarországon.



DR. FARKAS JENŐ nyá. repülőezredest, tudományos tanácsadót, a magyar királyi honvéd Repülőakadémián 1944-ben avatták hadnaggyá. Éjjeli vadászként a Messersmidt 110 típusú repülte. 1946-ban jött haza az angol hadifogságból. 1948-ban B-listázták. Gödöllőn baromfitelepi munkás, majd Csanád megye kisállat-tenyésztési szakosztályvezetője lett.

1949-től Kecskeméten hadnagyként repülőgépvezető-oktató, majd 1951-től a Magyar Légierő Harckiképzési Osztályára osztották be, ahol a légi harc és légilövészet szolgálat parancsnoka lett. A négy repülő hadosztály löfeladataikat „jó” eredménnyel hajtotta végre. Célzsákcsőrlő berendezésével lehetővé tette a MiG-15 típusok mozgó célra

történő éleslövészetét. Több légi lövészetéről szóló szabályzat és kiadvány szerkesztője. Századosi rendfokozatban 1955-ben bocsátották el. 1956-tól baromfitelep-vezető, több újítását ismerték el. 1957–1962 között Mezőgazdasági Egyetemet végzett. 1962-től Székesfehérvárott okleveles gazdasági tanár, majd Pécelen, a Felsőfokú Baromfitenyésztési Technikum alapító tanszékvezető tanára lett.

1967-től a gödöllői Kisállattenyésztési Kutató Intézet tudományos titkára. 1975-ben doktorált. 1977-ben Kultúrnövény Megporzási Osztályt szervezett, szakfilmet készített. Szabadalmaztatta témáját, javítva a mezőgazdasági termelés és a méhészkedés gazdaságosságát. 1981-ben tudományos főmunkatárs, MÉM-szakértő lett. 1984-ben tudományos tanácsadóként ment nyugdíjba.

1968–1988 között 216 szakcikke jelent meg, amelynek egyharmadát külföldön publikálta.

1989-től repülő évfolyamának, 1992-ben a II. Ludovikás Világtalálkozónak lett egyik szervezője. Évente négy-öt levélben tájékoztatja a világban szétszóródott évfolyamtársait.

1993-ban rehabilitálták, alezredessé léptették elő. A Honvéd Hagyományörző Egyesületben végzett munkájáért és a Világtalálkozó szervezéséért a Magyar Köztársaság Arany Érdemkeresztje (katonai tagozat) kitüntetésben részesült. Előterjesztésére 1994-ben a Szolnoki Repülőtisztai Főiskolán vehették át évfolyamtársai arany diplomájukat. Az alkalomra egy *Emlékkönyvet* írt.

1990-től Letkés községben, emlékezve a Szent László hadosztály harcaira, ünnepségeket szervez. Megírta a hadosztály történetét. 1997-ben honvéd hagyományörző munkája elismeréséül ezredessé léptették elő. 2004-ben évfolyamtársaival gyémánt-, majd 2009-ben vasdiplomát vehetett át. 1954–2011 között hetven, honvédséggel kapcsolatos publikációja jelent meg.

Ejtőernyősök a Szent László hadosztályban

Dr. Farkas Jenő

- ⁴⁹ A magyar királyi honvéd Szent László Hadosztály és benne az 1. Ejtőernyős Ezred történetét, Farkas Jenő: *A Szent László hadosztály katonái írták...* (2004), egy részletét Számvéber Norbert: *Páncélosok a Felvidéken – Páncélosütközetek a Dunától északra, 1944–1945* (Puedlo, 2008) című könyvéből, az ejtőernyősök történetének más részleteit Huszár János könyveiből, írásaiból ismerhetjük meg.
- ⁵⁰ Huszár János: *Honvéd ejtőernyősök Pápán 1939–1945*, Jókai Kör, Pápa, 1993, 118–122. o.
- ⁵¹ A német 81,4 mm-es közepes aknavető egy 57 kg súlyú fegyver volt, amelynek összsúlya (3,5 kg-os aknagránáttal) 60,5 kg volt. Hatásos lőtávolsága: 2400 méter
- ⁵² Az Attila-vonal egy Budapest keleti oldalán, 1944 őszén kiépített védelmi rendszer volt a szovjet előrenyomulás megakadályozására. Három védőövből állt. A külső: Dunahaszti – Vecsés – Ecsér – Maglód – Valkó – Gödöllő – Szada – Veresegyház – Csomád – Alsógöd; a közbülső: Soroksár – Soroksárpéteri – Pestszentimre – Pécel – Isaszeg – Kerepes – Mogyoród – Fót – Dunakeszi; a belső, az akkori peremvárosok: Csepel – Pesterzsébet – Pestszentlőrinc – Rákoskeresztúr – Rákocsaba – Cinkota – Rákosszentmihály – Rákospalota – Újpest külső szélén húzódtott.
- ⁵³ Sipos Péter–Ravasz István: *Magyarország a második világháborúban – Lexikon A–Zs*, MHT–Petit Real, Bp., 1997, 30. o.
- ⁵⁴ Huszár (1993), 124. o.
- ⁵⁵ Bank László: „Harcok, hősök, hamvak. Pest megye északkeleti részének felszabadítása 1944. november 16. – december 30”, In: *Múzeumi füzetek*, 29, Aszód, 1984.
- ⁵⁶ Rada Tibor: *A magyar királyi honvéd Ludovika Akadémia és testvérintézetek összefoglalt története (1830–1945)*, II., vitéz Bánkuty Géza–Gálos Nyomdász Kft., Calgary–Budapest, 2001
- ⁵⁷ Farkas (2004), 42–44. o.
- ⁵⁸ Bakay Zoltán magyar királyi hadnagy, nyugállományú honvéd őrnagy: *Harctéri emlékeim*, kézirat, 1–7., 9–11. és 14–22 o. (a szerző tulajdonában)
- ⁵⁹ Tassonyi Edömér: „Az isaszegi harcok” In: *Kanadai Magyar Szárnyak*, [MSz] 1983, 53–55. o.
- ⁶⁰ Lajtos Árpád: „Hadtörténelmi visszaemlékezéseim – II. – Szent László hadosztály”, In: Honvédelmi Minisztérium [HM] Hadtörténelmi Intézet és Múzeum [HIM] Hadtörténelmi Levéltár [HL] (Budapest), Tanulmányok és visszaemlékezések [TGy.] 3403
- ⁶¹ Lajtos, u. o.
- ⁶² Dárday Vilmos ezredes: *A Szent László hadosztály tüzérparancsnokának hadinaplója 1944. november 1–1945. május 18.*, HL 23., 27. és 30. sz. melléklet.
- ⁶³ Bús János–Szabó Péter: *Béke poraikra ... II.*, Varietas '93 KFT., Budapest, 2001, 315. o.
- ⁶⁴ Tassonyi Edömér: „A megerősített I. zászlóalj harcai Kéthelyen”, In: *Kanadai Magyar Szárnyak*, 1984, 73–76. o.
- ⁶⁵ Borus József: „Az 57. hadsereg 1944. október 27. és december 20. közötti harcának összefoglalója”, In: Kanyar József (szerk.): *Somogy megye múltjából*, Levéltári évkönyv, 1, Kaposvár, 1970, 237. o.
- ⁶⁶ Kelemen Kristóf: *A Szent László hadosztály 2. repülő-lövésvezred II. zászlóaljtorzs R–3-as rádiósa voltam*, 7. o., A szerző tulajdonában.
- ⁶⁷ Dárday, HL, 58. mell.

- ⁶⁸ *Utásznapló*. A mosonmagyaróvári 53., majd a Szent László hadosztály utászzászlóaljának hadinaplója, 1944. IV. 24 – 1946. IX. 30., 123 lap, HL, Horthy kori csapatanyag, 62–63. o.
- ⁶⁹ Borus József: „Fejér megye felszabadítása 1944. dec. 2. – márc. 23.” In: *Fejér megyei történeti évkönyv*, 4. (*A felszabadulás Fejér megyében – Székesfehérvár*), 1970, 5–66. o.
- ⁷⁰ *Vitéz Kovács Gyula altábornagy, a Fővezérség meghatalmazott tábornoka hadinaplója*, HL, 1945. jan. 23.-i bejegyzés.
- ⁷¹ Egyes részleteket Dr. Boda József e könyvben megjelent írása is közöl
- ⁷² Veress D. Csaba: „Veszprém megye felszabadításának története”, különlenyomat, In: *Veszprém megyei múzeumok közleményei*, 9, Veszprém, 1970, 275–328. o.
- ⁷³ Huszár (1993) 185–187. o.; Martin Kornél–Ugron István: „Fejezetek a Szent László hadosztály történetéből”, II., In: *Haditörténelmi Közlemények*, 1996/4, 56–132 o.
- ⁷⁴ Huszár (1993) 185–187. o.; Dárday, HL, 152. melléklet; Martin–Ugron (1996), 93. o.
- ⁷⁵ *Utásznapló*. 871. o.
- ⁷⁶ Dárday, HL, összefoglalás, 7. o.
- ⁷⁷ Adonyi (Náredy) Ferenc: *A magyar katona a második világháborúban 1941–1945*, 1954, Magyar Harcosok Bajtársi közössége, Klagenfurt, 183. o.
- ⁷⁸ Huszár (1993), 190. o.
- ⁷⁹ Veress D. Csaba: „Harcok a balatoni védelmi vonalban (1944. december – 1945. május), In: *A Veszprém megyei múzeumok közleményei, különnyomat*, 18, Veszprém, 1987, 563–585. o.
- ⁸⁰ Huszár (1993), 190. o.
- ⁸¹ Huszár (1993), 191. o.
- ⁸² Huszár (1993), 192. o.
- ⁸³ Kárpáthy Tasziló: *A Magyar Királyi Honvéd 20. rohamtüzérsztály története*, kézirat, 27. o., (a szerző tulajdonában)
- ⁸⁴ Huszár (1993), 193. o.
- ⁸⁵ Goór György: *Abogy én láttam 1945. IV. 3 – 1945. VI. 6. – A Szent László hadosztály rohamezredének utolsó parancsnokának visszaemlékezése a hadosztály utolsó harcaira*, HL, Tgy, 3434, 13. o.
- ⁸⁶ Huszár (1993), 195. o.
- ⁸⁷ Pályi Görgy: *A Szent László hadosztály légierőkből szervezett repülő lövész-ezredének története*, kézirat, 1983, HL Tgy 3403, 102. o.